

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ

ИЗВЕШТАЈ
О РАДУ УСТАНОВА ЗА СМЕШТАЈ ДЕЦЕ И МЛАДИХ
ЗА 2016. ГОДИНУ

Београд,
Јул 2017. године

САДРЖАЈ

УВОД	3
1. НОРМАТИВНИ ОКВИР ЗА ФУНКЦИОНИСАЊЕ УСТАНОВА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ	4
2. ПОДАЦИ О УСТАНОВАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ	5
2.1. ДОМСКИ СМЕШТАЈ У 2016. ГОДИНИ	7
2.2. ДОДАТНЕ ДЕЛАТНОСТИ УСТАНОВА	8
2.3. УСЛУГЕ У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ	12
2.4. ЉУДСКИ РЕСУРСИ У УСТАНОВАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ	13
3. СТРУКТУРА И КАРАКТЕРИСТИКЕ КОРИСНИКА ДОМСКОГ СМЕШТАЈА У УСТАНОВАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ	16
3.1. ПОДАЦИ О КОРИСНИЦИМА ДОМСКОГ СМЕШТАЈА У ДОМОВИМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ	19
3.1.1. Карактеристике корисника према старости, полу, разлозима смештаја и пребивалишту пре смештаја	19
3.1.2. Корисници према дужини боравка, сметњама у развоју, образовању, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја	23
3.1.3. Корисници према изложености насиљу	28
3.2. ПОДАЦИ О КОРИСНИЦИМА ДОМСКОГ СМЕШТАЈА У ДОМОВИМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ	28
3.2.1. Корисници према старости, полу, пребивалишту пре смештаја и разлозима смештаја	29
3.2.2. Корисници према дужини боравка, сметњама у развоју, образовању, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја	31
3.2.3. Корисници према изложености насиљу	34
3.3. ПОДАЦИ О КОРИСНИЦИМА ДОМСКОГ СМЕШТАЈА У ЗАВОДИМА ЗА ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ И МЛАДИХ	35
3.3.1. Карактеристике корисника према старости, роду, пребивалишту и разлозима смештаја	35
3.3.2. Корисници према дужини боравка, сметњама у развоју, образовању, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја	36
3.3.3. Корисници према изложености насиљу	39
ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ	40

УВОД

Предмет овог извештаја је анализа рада **три групе установа за смештај деце и младих** у 2016. години. Анализирани су капацитети пружаоца услуге домског смештаја за децу и младе, по питању организације и услова рада, људских ресурса, сарадње са другим актерима, карактеристикама корисника на домском смештају, као и о обиму и резултатима стручног рада.

Циљ сачињавања извештаја је информисање надлежних институција, стручне и шире јавности о стању и најважнијим кретањима у области институционалног смештаја деце и младих на територији Републике Србије.

Извештај је сачињен на основу појединачних наративних извештаја о раду 20 установа за смештај деце и младих (једанаест домова за децу и младе, шест домова за децу и младе са сметњама у развоју и три завода за васпитање деце и младих), као и података из посебних образаца (Ексел табеле) које је прикупио Републички завод за социјалну заштиту и из других релевантних извора.

Поштујући Уредбу о мрежи, која установе за децу и младе повезује у **једну групу установа**, те из потребе да деца и млади на смештају буду приказани једним извештајем, извештаји за три групе установа се обједињују у једном извештају.

Извештај је састављен из **три целине** и конципиран на начин да се одређене димензије и индикатори за установе и кориснике приказују збирно (за све установе за децу и младе) и појединачно (по типу установа) како би се приказале специфичности одређеног типа установа или корисника.

У првом делу извештаја приказан је нормативни оквир за функционисање установа за смештај деце и младих, односно представљени су основни нормативни акти који уређују услуге смештаја деце и младих у Србији.

У другом делу приказани су основни подаци о раду установа за смештај деце и младих - подаци о домском смештају (капацитети, услови становања, итд.), додатне/друге делатности, услуге којима се установе баве и људски ресурси којима установе располажу.

У трећем делу приказани су корисници домског смештаја у установама за смештај деце и младих. Прво су збирно за све установе дата основна обележја корисника (број и структура корисника на смештају у свих двадесет установа за смештај деце и младих), затим је приказан број, старосна и полна структура све деце и младих на смештају у установама социјалне заштите, а затим подаци о корисницима домског смештаја појединачно за сваки тип установа - домове за децу и младе, домове за децу и младе са сметњама у развоју и заводе за васпитање деце и младих.

Последњи део извештаја садржи закључке и препоруке превасходно са становишта проблема идентификованих на основу података прикупљених из годишњих извештаја установа за смештај деце и младих и потреба корисника које су приказале установе.

1. НОРМАТИВНИ ОКВИР

У реформским процесима од 2000. године Србија је ставила фокус на процес деинституционализације деце и остварила значајне резултате. Међутим, иако Србија нема велики број деце у установама социјалне заштите, по броју деце у установама сврстава се међу европске земље са најмањом стопом институционализације, и поред свих донетих аката неопходних за унапређење функционисања установа за домски смештај, пред системом социјалне заштите у области домског смештаја су још увек бројни изазови.

Већина нормативних докумената који би требало да регулишу процес трансформације установа социјалне заштите су актуелно у фази преиспитивања и прилагођавања. **Закон о социјалној заштити**, којим се обезбеђује нормативна подршка наставку реформских активности у домену социјалне заштите и дефинишу права и одговорности различитих актера у систему социјалне заштите на националном и локалном нивоу, иако реформски оријентисан, ипак не обезбеђује пуну примену предвиђених активности (у најави је измена Закона о социјалној заштити).

Процес трансформације резиденцијалних установа¹ требало је да буде окончан лиценцирањем установа у складу са **Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите и Правилником о лиценцирању**,² као и стварањем законских могућности за увођење услуга интензивне подршке породици у систем услуга социјалне заштите, које се финансирају из буџета Републике Србије. Уподобљавање установа са овим правилницима и тенденцијама у социјалној заштити које се залажу за формирање регионалних Центара за дете и породицу (са мањим капацитетима за домски смештај и јединицама за подршку породици) је и даље сложен и захтеван процес и још увек постоје бројне тешкоће.

Уредба о мрежи установа социјалне заштите је још један важан нормативни акт којим се ближе дефинише основна делатност установа социјалне заштите за смештај корисника и прецизно одређују капацитети и групе корисника, такође не одговара актуелним потребама корисника социјалне заштите³ и. Уредбу је потребно прилагођавати реалности праксе, али и потребама дефинисања капацитета за услуге интензивне подршке породици.

За трансформацију установа, као и шири процес деинституционализације, није довољно само уредити нормативни оквир, смањити број корисника у установама, смањењити улазак на смештај у установе социјалне заштите, већ и развијати услуге на

¹ Процес израде нацрта Плана трансформације установа социјалне заштите носи Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања (у даљем тексту МРЗБСП) и Центар за истраживање и развој друштва «ИДЕАС».

² Само Установа за децу и младе "Шабац", при Центру за социјални рад Шабац, има ограничену лиценцу, а све остале су поднеле захтев за лиценцирање у мају 2016. године.

³ На пример, Крагујевац нема смештајне капацитете након што је затворено Домско одељење „Младост“, а у пракси се показује да постоје потребе за смештајем корисника у овој средини, како деца и млади не би одлазили на смештај у Ниш или Београд.

локалном нивоу. Овај процес подразумева неопходност трансформације установа за смештај и развој алтернативних облика социјалне заштите.

За развој алтернативних облика социјалне заштите, као и за развој услуга на локалном нивоу важно је обезбедити: јачање подршке породици; подршку младима који напуштају институције за смештај; промовисање живота деце и одраслих у најмање рестриктивном окружењу, првенствено у породичном окружењу; примену мера резиденцијалног збрињавања само у изузетним ситуацијама; укључивање приватног и НВО сектора у круг пружалаца услуга.

Паралелно са овим неопходно је континуирано побољшање квалитета услуга и живота корисника којима је смештај у установи и даље неопходан. Како би напредовале на овом пољу рада, установама је потребна организована системска подршка.

Успешност процеса деинституционализације зависи од свеобухватног и добро координисаног деловања не само унутар система социјалне заштите, него и реформи других система, пре свега система здравствене заштите и међусистемске координације.

2. ПОДАЦИ О УСТАНОВАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ

Под установама за децу и младе, Уредба о мрежи обухвата три типа установа за децу и младе:

- 1. Установе за децу и младе (бивши домови за децу без родитељског старања),**
- 2. Установе за децу и младе са сметњама у развоју и**
- 3. Установе за васпитање деце и младих (бивши заводи за васпитање).**

Како би се разликовали типови установа, услед специфичности установа и корисника којима се услуге смештаја пружају, термин установе за децу и младе подразумева све установе за децу и младе генерално.

Када говоримо о поједином типу установа употребићемо раније коришћене термине, домови за децу и младе (бивши домови за децу без родитељског старања), домови за децу и младе са сметњама у развоју и заводи за васпитање деце и младих.

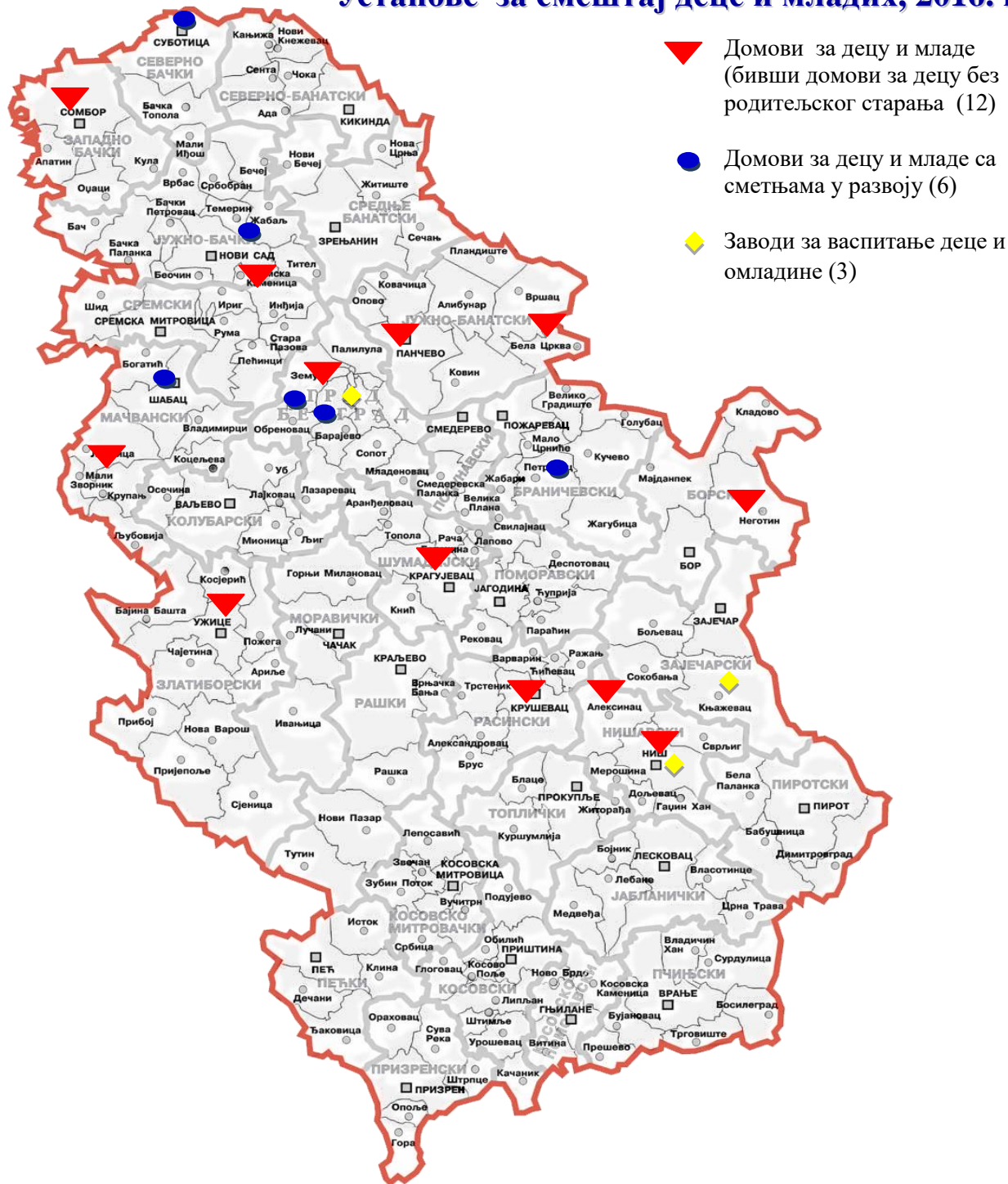
У 2016. години је у оквиру свих установа за децу и младе укупно 20 установа пружало услуге смештаја деци и младима. У том смислу и овај, интегрални извештај о раду установа за смештај деце и младих у 2016. години обухвата 20 установа, од тога 11 домови за децу и младе, 6 домови за децу и младе са сметњама у развоју и 3 завода за васпитање деце и младих.

Само једна установа која је наведена у списку установа Уредбе о мрежи установа није приказана у интегралном извештају. У питању је Домско одељење „Младост”,

Крагујевац које је затворено, а сада функционише као Центар за развој услуга социјалне заштите “Кнегиња Љубица“.

Регионална распрострањеност установа указује на неравномеран распоред на територији Србије, што није у складу са потребама корисника да буду смештени у близини места пребивалишта, како би се олакшало прилагођавање, контакти са сродницима, односно очувао континуитет у животу корисника (4 установе се налазе у Београду, 6 у Војводини, 4 у Шумадији и Западној Србији и 7 установа у Источној и Јужној Србији).

Установе за смештај деце и младих, 2016. год.

Први део извештаја фокусираће се на делатности којима се баве установе, капацитете домског смештаја, услове становања корисника и усклађеност са постојећим нормативима, затим на друге делатности којима се установа бави, услугама које установе пружају у локалној заједници и људским ресурсима којима установе располажу.

2.1 ДОМСКИ СМЕШТАЈ У 2016. ГОДИНИ

Укупни број корисника у свим установама за смештај деце и младих у 2016. години био је **2171** деце, младих, одраслих и старијих, док је на дан 31.12.2016. године у овим установама боравило **1.992** корисника (Табела 1). У односу на 2015.годину, укупан број корисника у свим установама за смештај деце и младих је повећан је за 2%.

Табела 1: Домски смештај – кретање корисника, 2016.

Тип установе	Укупан број корисника (1.1.2016.- 31.12.2016.)	Број корисника на дан 31.12.2016.
Домови за децу и младе	602	489
Домови за децу и младе са сметњама у развоју	1455	1425
Заводи за васпитање деце и омладине	114	81
Укупно	2171	1992

Уколико посматрамо кретање броја корисника на дан 31.12.2016. године, према типу установа, уочавају се разлике. У односу на претходну годину, укупан број корисника у домовима за децу и младе (бивши домови за децу без родитељског старања), на дан 31.12.2016.године је **смањен за 4%**, док је у два типа установа (Домовима за децу и младе са сметњама у развоју и Заводима за васпитање деце и омладине), **повећан укупан број корисника.**

Када је реч о капацитетима домског смештаја, пред домовима за децу и младе са сметњама у развоју су и даље бројни изазови обзиром да установе премашују предвиђене капацитете по броју корисника. Закон о социјалној заштити даје оквир процесу трансформација установа, а Правилник о ближим условима и стандардима уређује да **дом за смештај деце и младих не може имати капацитет већи од 50 корисника.** Такође, треба напоменути да се и даље на смештају у установама за децу и младе налазе и одрасли и старији корисници, што је неповољно са аспекта стручног рада и задовољавања потреба корисника. Тако, док се капацитети, првобитно намењени деци, користе за смештај свих осталих корисника, паралелно неки домови који носе у свом називу „Домови за децу и младе“ имају заиста веома мали број деце на смештају, а доминирају млади, одрасли и старији (нпр. домови у Ветернику, Стамници и Сремчици).

Услове становања корисника домског смештаја ближе уређује Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите. У члану 34. прецизира се квадратура једнокреветне спаваонице (површина најмање 10м²), а простор у вишекреветним спаваоницама треба да има најмање 5 м² по кориснику.

Подаци о броју кревета у собама корисника у установама за децу и младе у 2016. години указују на наставак неповољног стања обзиром да у свим домовима доминирају вишекреветне собе. Нешто је повољнија ситуација у домовима за децу и младе и у заводима за васпитање деце и омладине, док у домовима за децу и младе са сметњама у развоју и даље 67 % корисника борави у собама са 5 и више кревета.

Када је реч о **приступачности установа** особама са инвалидитетом у 2016. години, домови који претежно смештају децу и младе без родитељског старања делимично задовољавају стандарде приступачности. У домовима за децу и младе са сметњама, три установе имају задовољене све претпоставке приступачности, једна установа нема ниједан задовољен стандард приступачности (Сремчица), док две установе делимично задовољавају стандарде.

2.2. ДОДАТНЕ ДЕЛАТНОСТИ УСТАНОВА

Поред услуга смештаја, установе за смештај корисника могу обављати и друге врсте делатности из области социјалне заштите.⁴

У извештају ће бити престављени подаци који се односе на неке од организационих јединица установа за смештај, као што су: **мале домске заједнице, матерински домови, центри за смештај малолетних странаца, породични сарадник и интернатски смештај**, док ће детаљније извештаје о прихватилиштима, прихватним станицама, предах смештају и осталим услугама у заједници припремити РЗСЗ.

2.2.1. Мале домске заједнице

Сврха смештаја у мале домске заједнице деце и младих (у даљем тексту МДЗ) је обезбеђивање привременог безбедног и стимулативног окружења, у околностима када то није могуће обезбедити у породичној средини, како би им се пружила подршка и припрема за одржив независан живот. Услуге МДЗ су усмерене на припрему деце и младих за повратак биолошкој породици, одлазак у хранитељску породицу, усвојење, или оспособљавање да се као независне одрасле особе интегришу у заједницу. Организација рада и програмске активности у МДЗ конципиране су на начин који је близак породичним

⁴ Републички завод за социјалну заштиту је започео процес пилотирања прикупљања података о раду пружалаца локалних социјалних услуга за 2016. годину., као и пружалаца који су при установама за смештај и припремају се за лиценцирање, те се припрема и анализа са детаљнијим подацима о раду пружалаца услуга.

условима живота, уз подстицање индивидуалности сваког корисника, те усмерене на интеракцију и коришћење доступних ресурса у локалној заједници.

У оквиру домова за децу и младе, формирано је пет малих домских заједница (Табела 2).

Табела 2: Корисници малих домских заједница при установама за децу и младе, 2016.

Мале домске заједнице у оквиру установа за децу и младе	Капацитет	Укупно корисника 2016.	Број корисника на дан 31.12.2016
„Вера Благојевић”, Бања Ковиљача	12	11	10
„Станко Пауновић“, Неготин	12	14	12
„Христина Маркешкић“, Алексинац	12	12	11
„Душко Радовић“, Ниш	12	12	12
Центар за заштиту одојчади, деце и омладине, Београд	12	11	11
Укупно	60	60	56

Нема битнијих промена у функционисању ових организационих јединица у 2016.години, у односу на претходне године, нити већих флукуација корисника МДЗ. Међутим, пред установама за смештај и даље стоје велики изазови у процесу испуњавања стандарда за МДЗ, које дефинише Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, али и изазови на плану организације, смештајних капацитета, људских ресурса и постизања квалитета у пружању услуге. Ово треба имати у виду, ако се узме у обзир да се процес трансформације установа заснива и на идеји о формирању више нових МДЗ, које не треба схватати као мале домске смештајне капацитете, већ је потребно преиспитивати и прилагођавати стандарде актуелним потребама корисника.

Сва деца и млади на смештају у МДЗ имају сметње у развоју, а код половине су присутне вишеструке сметње у развоју. У 2016.години су деца заступљена са 45%, што је смањење од 20% у односу на претходну годину и сада већину чине млади са 55%. Дечаци су у већини, са 75% у односу на девојчице у МДЗ. Када се ради о обухваћеношћу образовањем корисника, готово сви корисници похађају специјалну основну школу – 95%

Као најчешћи разлог за примену МДЗ као облика заштите, наводи се *неадекватно родитељско старање* код 33% корисника, како на нивоу укупног броја деце и младих на смештају, тако и код нових корисника. Следе разлози за примену смештаја у МДЗ у ситуацијама у којима *родитељ није у могућности да одговори на здравствене потребе детета* – 25% , затим када су *родитељи потпуно лишени родитељског права* – 23%.

Према срединама из које долазе деца и млади на смештај у МДЗ, њих 68% је на ову врсту смештаја упућено из установе за смештај или из породичног смештаја. Када се посматрају само млади у МДЗ, њих 93% је смештено, односно премештено из друге установе за смештај.

Од укупног броја корисника МДЗ, чак 55% нема никакве контакте са сродницима а само 5% има редовне контакте, док њих 80% борави на смештају од 2-5 година. Такође, установе извештавају о томе да је 95% корисника МДЗ под непосредним старатељством, што је веома неповољна ситуација, имајући у виду првобитну намену МДЗ.

2.2.2. Матерински дом

Смештај у матерински дом пружају две установе: Центар за заштиту одојчади, деце и омладине Београд и Дом „Колевка“ Суботица.

У материнским домовима је у 2016. години укупно боравило 80 корисника, а на дан 31.12.2016.године било је 24 корисника (на крају године, матерински дом у „Колевци“ је имао само једну трудницу док је у материнском дому у Звечанској било укупно 9 мајки, 2 труднице и 12 деце).

2.3.3. Услуга Породични сарадник

Породични сарадник је **нова услуга у систему социјалне заштите**⁵, која се конципира и пилотира од септембра месеца 2013. године, са циљем пружања подршке породицама како би се обезбедила заштита основних права деце, а пре свега право на развој и право на живот са родитељима.

Услуга је интензивна и индивидуализована подршка детету и његовој породици, и представља једну од неопходних услуга у дијапазону разноврсних услуга усмерених ка породици.

Пројекат „Пилотирање услуге породични сарадник“, реализован је у партнерству Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Републичког завода за социјалну заштиту, УНИЦЕФ-а и **установа за смештај деце и младих** („Душко Радовић“ из Ниша, „Центар за заштиту одојчади, деце и омладине“, Београд, СОС Дечије село Сремска Каменица, и Центар за локалне услуге „Кнегиња Љубица“ из Крагујевца).

Почетком 2015. године, као део пројекта ИПА 2013, развијала се и специјализована услуга „**Породични сарадник за породице деце са сметњама у развоју**“, као одговор на препознате потребе ове групе деце и њихових породица.

⁵ више информација о овој услузи на сајту Републичког завода за социјалну заштиту:
http://www.zavodsz.gov.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=481&Itemid=481#_ftn3

Увођењем услуге Породични сарадник у систем социјалне заштите, држава Србија се определила да подржава породице, дакле родитеље/старатеље да брину о својој деци. Развојем ове услуге, систем социјалне заштите је настојао да обезбеди услове за примену решења која дају предност подршци породици - родитељству у поступцима заштите деце од занемаривања и злостављања, односно осигуравају живот у заједници деци са инвалидитетом.

Досадашње праћење пилотирања услуге показало је да ова услуга помаже породици у развијању сигурне и подстицајне средине за развој деце и да смањује ризик од издвајања деце из породице. Међутим само једна услуга није довољна, већ је потребна лепеза услуга за подршку деци и породици.

Очекује се да ће у наредном периоду бити усвојен Правилник о интензивним услугама за подршку породици и да ће „породични сарадник“, као једна од интензивних услуга бити доступна у систему социјалне заштите и финансирана са националног нивоа.

2.2.4. Центар за смештај малолетних странаца

Постоје два центра за смештај малолетних странаца без пратње родитеља, односно старатеља и то у заводима за васпитање деце и младих у Београду и Нишу. У 2016. години у овим центрима боравило је 118 деце и младих, од тога већином дечаци узраста од 14 до 17 година. На дан 31.12.2015. године, на смештају у центру је било само једно дете, и то у Београду.

2.2.5. Интернатски смештај

Услуга интернатског смештаја постоји у Дому за децу и омладину „Петар Радовановић“ Ужице, Дому за децу и омладину „Станко Пауновић“ Неготин и Дому за децу и омладину „Јефимија“ Крушевац. У току 2016. године на интернатском смештају је било 418 корисник, а на дан 31.12.2015. – 379 корисник.

Установе за смештај које располажу просторним капацитетима, развиле су интернатски смештај ученика средњих школа, али и услуге интернатског смештаја за децу и младе са сметњама у развоју због радног оспособљавања. Смештај ових корисника се финансира паралелно преко Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства просвете, науке и технолошког развоја и учешћем родитеља у цени.

2.3. УСЛУГЕ У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

У складу са реформским тенденцијама установе за децу и младе су у току 2016. године пружале услуге дневног боравка, становања уз подршку, прихватилишта, предах смештаја, СОС телефона и друге услуге.

Услуге које су у 2016. години, поред услуга домског смештаја, пружали домови за децу и младе:

2.3.1. Услуге смештаја:

Пружалац услуге прихватилиште/прихватна станица:

1. Дом „Душко Радовић“, Ниш
2. Дом "Христина Маркишић" Алексинац ,при Центру за социјални рад
3. Дом „Споменак“, Панчево
4. Дом „Вера Радивојевић“, Бела Црква
5. Центар за заштиту одојчади, деце и омладине (Звечанска), Београд
6. Дом „Колевка“, Суботица
7. Завод за васпитање деце и омладине Београд
8. Завод за васпитање деце и омладине у Нишу

Пружалац услуге предах смештај:

1. Дом "Христина Маркишић" Алексинац
2. Центар за заштиту одојчади, деце и омладине (Звечанска), Београд

2.3.2. Дневне услуге у заједници

Пружалац услуге дневни боравак :

1. Дом "Христина Маркишић" Алексинац
2. Дом „Петар Радовановић” Ужице
3. Дом „Вера Радивојевић” Бела Црква
4. Центар за заштиту одојчади, деце и омладине (Звечанска), Београд
5. Дом „Колевка“ Суботица
6. Дом „Ветерник“ Нови Сад

2.3.3. Услуге за подршку самосталном животу

Пружалац услуге становања уз подршку:

1. Дом „Споменак” Панчево
2. Центар за заштиту одојчади, деце и омладине Београд
3. Дом „СОС Дечије село др Милорад Павловић”, Сремска Каменица
4. Дом „Ветерник“ Нови Сад

2.3.4. Саветодавно-терапијске услуге

Пружалац услуге СОС телефон : Центар за заштиту одојчади, деце и омладине (Звечанска)

Установе наводе велики број осталих услуга и програма које су у 2016. години пружале корисницима из установа и локалне заједнице, а које не подлежу лиценцирању. Ове услуге је, према извештајима домова, користило 5385 корисника.

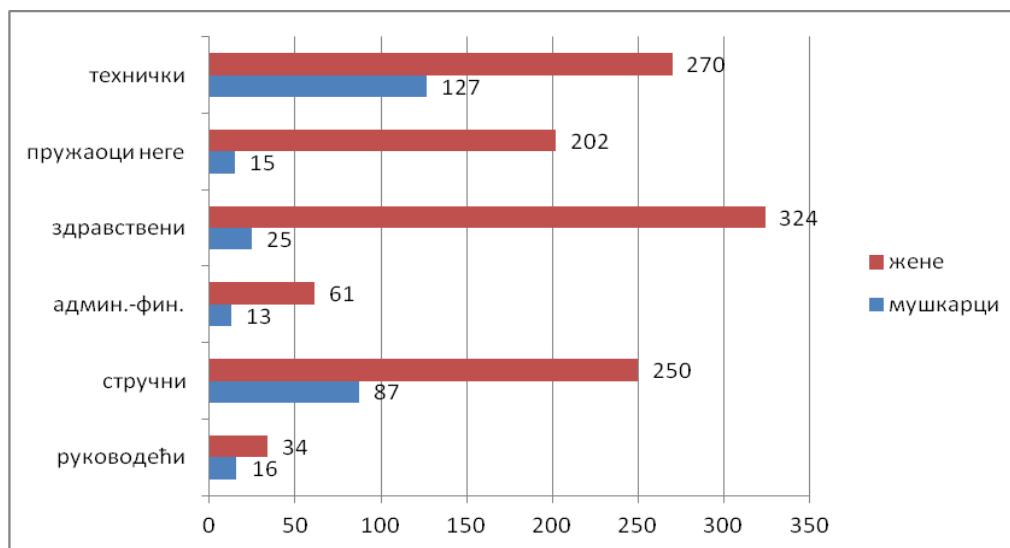
2.4. ЉУДСКИ РЕСУРСИ У УСТАНОВАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ

У свим установама за смештај деце и младих број запослених у 2016. години, износио је укупно **1424 запослена**, што је смањење у односу на претходну годину. У сваком типу установе је **мање запослених него што је то предвиђено нормативом**.

У домовима за децу и младе без родитељског старања, број запослених на дан 31.12.2016. године је био 561. Највећи број запослених је из категорије техничких радника- 31%, а затим следе стручни радници са 28%. У односу на укупан број стручних радника, доминирају васпитачи са 71%, следе психолози и социјални радници са подједнаким уделом од по 8%.

У домовима за децу и младе са сметњама у развоју, број запослених на дан 31.12.2016. године је износио 791. Највећи број радника чине технички радници - 27%, следе пружаоци неге и здравствени радници, који су заступљени са по 25%. Стручни радници, стручни сарадници и сарадници чине 17% од укупног броја запослених (Графикон 1).

Графикон 1: Запослени радници у свим установама у 2016. према полу и радном месту

У заводима је укупан број запослених 72. Доминантну категорију чине стручни радници - 44%, иза којих следе технички радници 42%.

Посматрано према полној структури у свим установама за смештај деце и младих у укупном броју запослених доминирају жене са 80%.

Трећина од укупног броја запослених на неодређено време су старости од 51 до 60 година, а готово исто толики је удео запослених који имају између 41 и 50 година. Најстаријих радника, који имају 60 и више година, било је 4%.

Запослених који имају између 31 и 40 година је било 25%, док су најмлађи радници и најмање заступљени, оних који имају до 30 година је 7%.

Све установе се у финансирању кадрова доминантно ослањају на републички буџет - 69%, док су доприноси осталих извора финансирања мали (установе – 13,5%, РЗЗО – 13%), а убедљиво најнижи удео у финансирању имају локалне самоуправе, само 5%.

Од 20 установа обухваћених овим извештајем, 10 установа извештава да имају **годишњи план стручне обуке/усавршавања радника.**

Исказане потребе за одређеном врстом обука су и одраз најчешћих тешкоћа и изазова са којима се стручни радници срећу у свакодневном раду са корисницима. Потребе за усавршавањем и планиране обуке у установама показују да постоје потребе како за унапређењем знања и вештина за организовање и спровођење непосредног стручног рада и развоја установе, за креирање/спровођење специфичних третманских програма и одговора на специфичне потребе корисника, тако и за ојачавањем професионалаца у циљу превенирања сагоревања, па до потреба установа у другим доменима рада (економија, пословање, јавне набавке, тендери, медијски наступи...) па тако исказују потребе за следећим обукама:

- **Организовање и спровођење непосредног стручног рада и развоја установа:** Скала за процену степена подршке; Примена општег и посебног протокола у заштити деце од насиља; Програм и обука кадрова за рад и отварање дневних боравака за рад са особама са сметњама у развоју; Покретање услуге Предах за децу са сметњама у развоју и њихове породице; „Васпитач-више од посла“.

- **Креирање/спровођење специфичних третманских програма и одговора на специфичне потребе корисника:** Основне обуке за рад са децом и младима са сметњама у развоју; Коришћење асистивне технологије у социјалној заштити; Рад са децом и младима жртвама насиља; Програм ненасилне комуникације и посредовање у сукобима; Породично саветовање; Припрема деце за усвајање; Интервенције у кризним ситуацијама у установама за децу и младе.

- **Обуке за рад са децом са проблемима у понашању:** Обуке за рад децом и младима са поремећајима у понашању и починиоцима кривичних дела; “Оптимус за младе“ - Оптимални програм третмана и интеграција младих у сукобу са заједницом; “Умем боље“ рад са младима са агресивним понашањем; Рад са корисницима ПАС.

- **Припрема деце и младих за напуштање установе:** Едукације са циљем оснаживања и припремања корисника за напуштање смештаја и самосталан живот; Програм подршке развоја животних вештина за социјалну интеграцију младих.

- **Програми за оснаживање запослених:** Стручна подршка у циљу превенције синдрома сагоревања; Модификација понашања; Обука запослених за рад на рачунару.

- **Потребе установа у организацији и спровођењу свих домена рада:** Ефикасни односи са јавношћу и значај информисања у систему социјалне заштите; Ка деинституционализацији и трансформацији установа; Интерни мониторинг и евалуација услуга у систему социјалне заштите; Управљање финансијама; Рационализација, измене и допуне закона о социјалној заштити и практична примена, измена и допуна закона о раду и прак. прим.; Закон о јавним набавкама-примена у пракси.

Планови усавршавања и исказане потребе за унапређењем и обукама сведоче о специфичној ситуацији у којој се налазе све установе. Оваква ситуација захтева системски одговор, како би се очували људски ресурси, како се не би урушио постојећи ниво рада, а још више, да би се квалитет рада и одговора на потребе корисника унапредио.

Када је реч о **процедурама које су у функцији заштите права корисника у установама**, од 20 установа за децу и младе, само једна нема формиран интерни тим за поступање у случају насиља над корисницима.

Све установе имају процедуре за разматрање притужби, али није било притужби упућених на рад установе у 2016. години

Установе углавном имају дефинисане писане процедуре за примену рестриктивних поступака мера (од 20 установа, три немају дефинисане процедуре). Рестриктивни поступци и мере су примењиване у пет установа и у односу на 55 корисника.

Од 20 установа, њих осам је обавило **евалуацију пружања услуге** примењујући методу мерења задовољства корисника услугом.

3. СТРУКТУРА И КАРАКТЕРИСТИКЕ КОРИСНИКА ДОМСКОГ СМЕШТАЈА У УСТАНОВАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ

У овом делу извештаја биће приказан број, структура и карактеристике **корисника** на смештају у установама за децу и младе у 2016. години.

Део о корисницима подељен је у две основне целине:

- у првој целини приказују се деца и млади у установама социјалне заштите, према основним обележјима корисника,
- друга целина се фокусира на кориснике установа за децу и младе и приказује кориснике домског смештаја појединачно за сваки тип установа за децу и младе.

Оваква структура омогућава, са једне стране, праћење броја и структуре деце и младих збирно у свим установама социјалне заштите у 2016. години. Са друге стране, приказивањем корисника према типу установа појединачно (друга целина), омогућује се праћење и анализирање специфичности које су условљене типом установа у којима су деца и млади смештени.

У **20 установа за децу и младе** (домови за децу и младе, домови за децу и младе са сметњама у развоју и заводи за васпитање деце и младих) је у 2016. укупан број корисника на смештају био **2171**, што је смањење од 2% у односу на 2015. годину, а на дан 31.12.2016. било је укупно **1998** корисника у сва три типа установа, што је више за 2% у односу на претходну годину (Табела 3).

Табела 3: Корисници домског смештаја у установама за децу и младе, 2016.

Тип установе	Укупан број корисника (1.1.2016. - 31.12.2016.)	Нови корисници у 2016. години	Број корисника на дан 31.12.2016.
Домови за децу и младе	602	97	489
Домови за децу и младе са сметњама у развоју	1455	36	1425
Заводи за васпитање деце и омладине	114	31	81
Укупно	2171	164	1995

Док се у домовима за децу и младе смањује број корисника на смештају, у односу на претходну годину (како укупно у 2016.години, тако и на дан 31.12.2016.), дотле се у домовима за децу и младе са сметњама у развоју број корисника повећао.

Констатује се благо смањење уласка нових корисника на домски смештај у односу на 2015. годину. Највећи број нових корисника забележен је у домовима за децу и младе – 97. У домовима за децу и младе са сметњама у развоју у току године је смештено 36 нових корисника, а у заводе за васпитање деце и младих 31 нови корисник.

Од укупног броја корисника у 2016. години на домском смештају у сва три типа установа за децу и младе, било је 38% деце, 25% младих, 37% одраслих и 1% старијих корисника (Табела 4).

У домовима за децу и младе са сметњама у развоју, 56% од укупног броја корисника у овом типу установа чине одрасли и старији корисници.

У домовима за децу и младе (бивши домови за децу без родитељског старања) у току 2016. године био је смештен само 1 одрасли корисник, као и претходне године.

Табела 4: Старосна структура корисника у установама за смештај деце и младих, 2016.

Тип установе	Деца 0-17	Млади 18-25	Одрасли 26 -64	Старији 65+	Укупно
Домови за децу и младе	445	156	1	0	602
Домови за децу и младе са сметњама у развоју	281	354	794	25	1455
Заводи за васпитање деце и омладине	91	23	0	0	114
Укупно	818	533	795	25	2171

На дан 31.12.2016. године, на домском смештају у свим установама за децу и младе било је укупно **716 деце**, што је смањење за 2% у односу на претходну годину и **473 младих**, што је за 4% више него у 2015. години.

Посматрано у односу на претходну годину, запажа се повољан тренд у поједним типовима установа, обзиром да се број деце на смештају у 2016.години **смањује**, посебно у домовима за децу и младе и у домовима за децу и младе са сметњама у развоју. Међутим, у заводима за васпитање деце и омладине забележен је пораст броја деце на смештају за 13%. Број младих опада у домовима за децу и младе и заводима за васпитање деце и омладине, док је пораст броја младих у односу на 2015.годину забележен у домовима за децу и младе са сметњама у развоју. Број одраслих расте у домовима за децу и младе са сметњама у развоју.

Закон о социјалној заштити предвиђа смештај деце до три године у установе, само под посебним околностима. У 2016. години деца до 3 године су смештана само у две

установе: у оквиру Центра за заштиту одојчади, деце и омладине Београд у Звечанској и у Дому „Колевка“ у Суботици. У овим установама је у 2016. години, слично као и претходне године, било смештено укупно **36** деце до три године, а на дан 31.12.2016. укупно **29** деце до 3 године.

У установама за смештај корисника у оквиру система социјалне заштите, деца и млади се налазе на смештају и у **установама за одрасле кориснике**. На дан 31.12.2016. у овим установама је било 1 дете и 138 младих⁶.

Према полној структури корисника у 2016. години у установама је било више корисника мушког пола, односно 60% корисника мушког, а 40% женског пола.

На дан 31.12.2016. године 83% корисника смештаја у установама за смештај деце и младих, чинили су **корисници са сметњама у развоју/инвалидитетом**. Од укупног броја деце на смештају у свим установама за децу и младе, 72% су деца са сметњама у развоју. Од укупног броја младих на смештају 75% чине млади са сметњама у развоју. Сви одрасли и старији корисници на смештају у установама за децу и младе су особе са инвалидитетом.

Табела 5: Укупан број/ удео корисника са сметњама у развоју/инвалидитетом у укупном броју корисника установа за децу и младе, на дан 31.12.2016.

	Укупан број корисника са сметњама у развоју	% корисника са сметњама у развоју у укупном броју корисника у установама СЗ
Деца	590	72%
Млади	397	75%
Одрасли	780	98%
Старији	25	100%

Наставља се тренд високог удела корисника са сметњама у развоју/инвалидитетом у домовима за децу и младе, односно **сви корисници на смештају у домовима за децу и младе са сметњама у развоју имају одређене сметње у развоју /инвалидитет**. Висок удео корисника са сметњама у развоју/инвалидитетом, између осталог, условљен је и чињеницом да развој специјализованог хранитељства не прати потребе ове популације деце, као и развој других услуга за подршку деци и младима са сметњама у развоју и њиховим породицама.

⁶ Детаљнији приказ карактеристика деце и младих у установама за одрасле могуће је пронаћи у Извештају о раду установа за одрасле за 2016. годину

3.1. ПОДАЦИ О КОРИСНИЦИМА ДОМСКОГ СМЕШТАЈА У ДОМОВИМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ (БИВШИ ДОМОВИ ЗА ДЕЦУ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА)

У овом делу извештаја биће представљене карактеристике корисника који су у току 2016. године били смештени у домовима за смештај деце и младих (бивши домови за децу без родитељског старања).

1. Дом за децу и омладину „Вера Благојевић”, Бања Ковиљача
2. Дом за децу и омладину „Вера Радивојевић”, Бела Црква
3. Дом за децу и омладину „Јефимија”, Крушевац
4. Дом за децу и омладину „Станко Пауновић”, Неготин
5. Дом за децу и омладину „Душко Радовић”, Ниш
6. Дом за децу и омладину „Споменак”, Панчево
7. Дом за децу и омладину „Мирослав-Мика Антић”, Сомбор
8. Дом за децу и омладину „СОС Дечије село др Милорад Павловић”, Сремска Каменица
9. Дом за децу и омладину „Петар Радовановић” Ужице
10. Домско одељење „Христина Маркишић”, Алексинац- Радна јединица ЦСР Алексинац
11. Центар за заштиту одојчади, деце и омладине Београд - Радна јединица „Стационар”, Београд; Радна јединица „Смештај уз интензивну подршку”, Београд; Радна јединица „Стационар за мајку и дете“, Београд;

3.1.1. Карактеристике корисника према старости, полу, разлозима смештаја и пребивалишту

У установама за смештај деце и младих (бивши домови за децу без родитељског старања), у 2016. години на смештају је било **602 корисника**, што је смањење за 6% у односу на 2015.годину. Три четвртине корисника чине деца -74%, једну четвртину чине млади -26% и само је један одрасли корисник на смештају у овом типу установа за децу и младе.

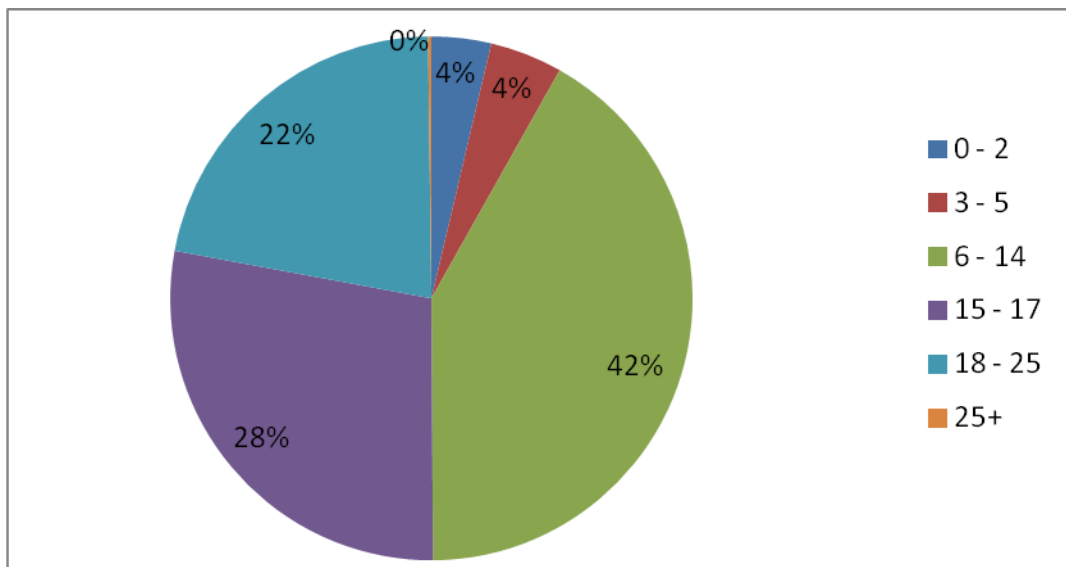
На дан **31.12.2016.** године на домском смештају у установама за децу и младе (бивши домови за децу без родитељског старања) било је **381 деце**, **107** младих и **једно** одрасло лице.

Нових корисника (смештених у току 2016. године) у овим домовима било је 109, од тога је 48% деце на узрасту од 6-14 година.

Доминантна узрасна категорија корисника су деца основношколског узраста која чине 42% од укупног броја корисника, следе деца средњошколског узраста са уделом од 28%, млади од 18-25 са 22 %, а најмањи проценат 8%, чине деца предшколског узраста (до 5 година).

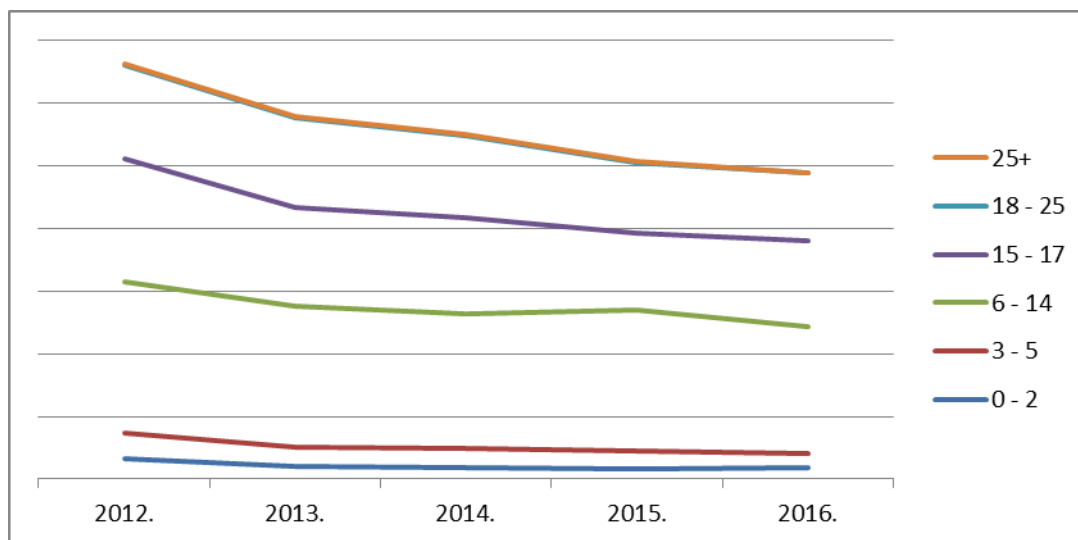
У свим старосним категоријама доминирају дечаци, односно младићи, изузев на најмлађем узрасту (до 5 година) где је незнатно већи број девојчица. Процентуални однос на укупном броју корисника је 56% корисника мушког пола према према 44% корисника женског пола (Графикон 2).

Графикон 2: Старосна структура корисника у домовима за смештај деце и младих на дан 31.12.2016.

Посматрајући кориснике према старосној структури у периоду од пет година (Графикон 3), осим континуираног смањења укупног броја деце и младих у установама, у свим старосним категоријама, занимљиво да се стање у домовима годинама одржава непромењеним, како по старосној структури корисника, тако и на осталим нивоима функционисања установа.

Графикон 3: Старосна структура корисника у домовима за смештај деце и младих у периоду 2012 – 2016.

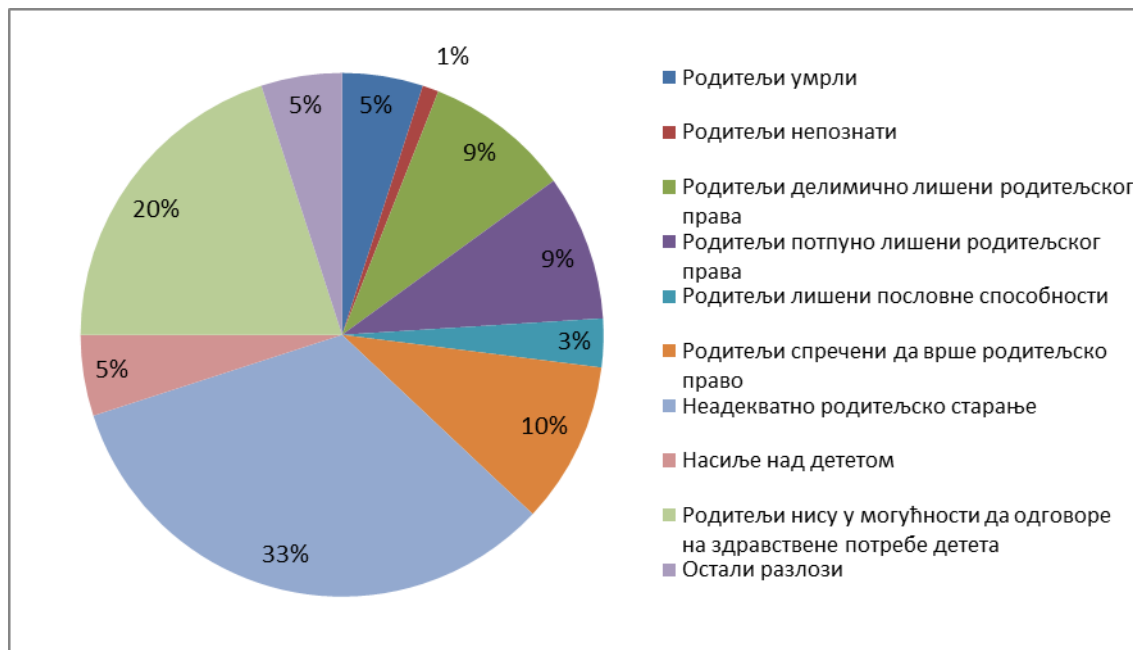

Најчешћи **разлог смештаја** деце и младих у овим домовима (Графикон 4) је и даље *неадекватно родитељско старање*, како на нивоу укупног броја деце и младих на домском смештају, тако и код нових корисника – 33%. Следе разлози: *родитељи нису у могућности да одговоре на здравствене потребе* са 20%, *родитељи спречени да врше родитељско право*- 10% и *родитељи лишени родитељског права и делимично лишени родитељског права* са по 9%.

Податак да само 5% корисника у домовима за децу и младе нема родитеље и да је такође 5% смештено услед насиља, појачава претходни закључак о нужној, ургентној и организованој подршци примарној породици, кроз интензивне услуге подршке.

Утврђивање разлога смештаја корисника је од кључне важности за сагледавање околности, процеса и појава које доводе до институционализације, као и за планирање превентивних мера подршке и услуга који би довели до њеног смањивања. Ова област захтева да се њом систем социјалне заштите позабави посебним истраживањем. Пре тога, потребно је предузети мере везане за област праћења и извештавања у социјалној заштити, која је неуређена на свим нивоима, почевши од нормативног. Установе за смештај се делом ослањају на податке које о корисницима добијају из центара за социјални рад, па тако, у процесу извештавања проблеми и препреке постоје на неколико нивоа, пружајући се кроз читав систем социјалне заштите.

Графикон 4: Деца и млади према разлогу смештаја у 2016.

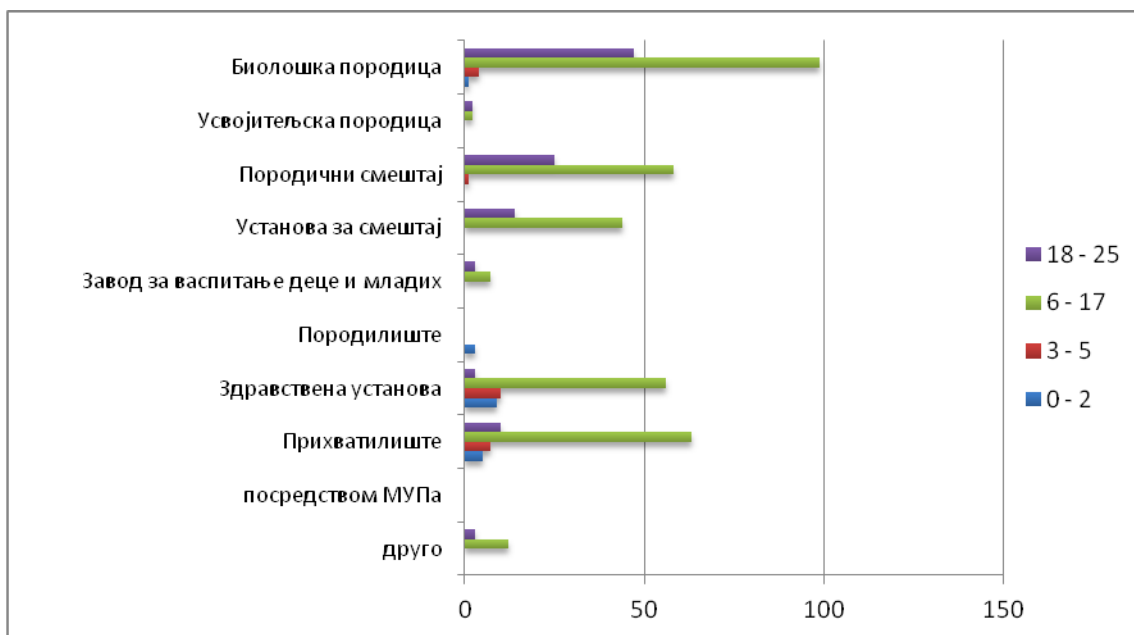

Према месту пребивалишта пре доласка у установу, проценат деце и младих који долазе са територије округа у којем се налази установа је 47%, док је 53% корисника који долазе ван округа у којем се налази установа за смештај. Смештај деце и младих ван матичних општина и градова је фактор који се неповољно одражава на кориснике, јер

отежава посећивање родитеља или сродника, односно посете материјално депривираних родитеља и мора се имати у виду приликом планирања смештаја, али и приликом израде планова трансформације установа за смештај.

Анализирајући **средину из које деца и млади долазе на смештај у установу** (Графикон 5) у 2016. години, једна трећина, односно 31% деце, и младих у установе долазе из биолошких породица, што је благо смањење у односу на 2015.годину. Број корисника који долази са породичног смештаја је исти као и претходне године и износи 17%. Број деце и младих који долазе из здравствене установе повећан је са 12% у претходној години на 16 % у 2016. години. Из других установа за смештај долази нешто више корисника него претходне године – 19% деце и младих, и то из прихватилишта 17%, а из завода за васпитање 2%. Из усвојитељских породица смештено је укупно четворо деце, двоје на узрасту узрасту од 6-17 година и двоје младих од 18-25 година.

Графикон 5: Деца и млади према средини из које су дошли у установу, 2016.

С обзиром да удео корисника који на смештај долазе из биолошких породица није значајније смањен у односу на претходне године, закључујемо да је неопходно развијање додатне интензивне подршке за примарну породицу. Такође је јасно да је и свим хранитељским, па и усвојитељским породицама потребна доступна и организована стручна подршка.

3.1.2. Корисници према дужини боравка, сметњама у развоју, образовању, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја

Посматрајући дужину боравка деце и младих на смештају (табела 6), уочава се да 36% корисника борави у установи више од пет година. Следи група корисника који су на домском смештају од две до пет година - 29%, затим је 20% деце и младих који су на смештају од шест до десет година, док су са једнаким процентом заступљени они који су у дому до годину дана и од једне до две године, по 17%.

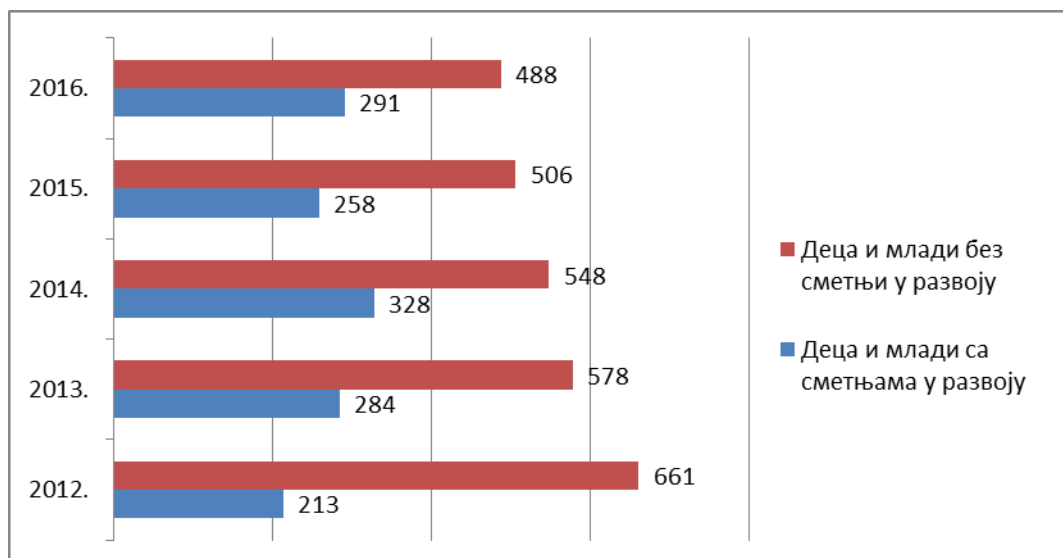
Према дужини боравка деце и младих на смештају, у 2016. години нема значајнијих промена у односу на претходне године, осим што се незнатно повећао број корисника који на смештају проводи од две до пет година.

Табела 6. Корисници према дужини боравка у 2016.

Дужина боравка	%
до 6 месеци	11%
7 месеци – 1 год	7%
1 - 2 године	17%
2 - 5 година	29%
6 -10 година	20%
11 - 19 година	16%
Преко 20 година	0%

У установама за децу и младе (бившим домовима за децу без родитељског старања) на дан 31.12.2016. боравило је укупно **291** деце и младих са сметњама у развоју (Графикон 6).

Графикон 6: Деца и млади у домовима за децу без родитељског старања, са сметњама у развоју и без сметњи у развоју у периоду 2012 – 2016.

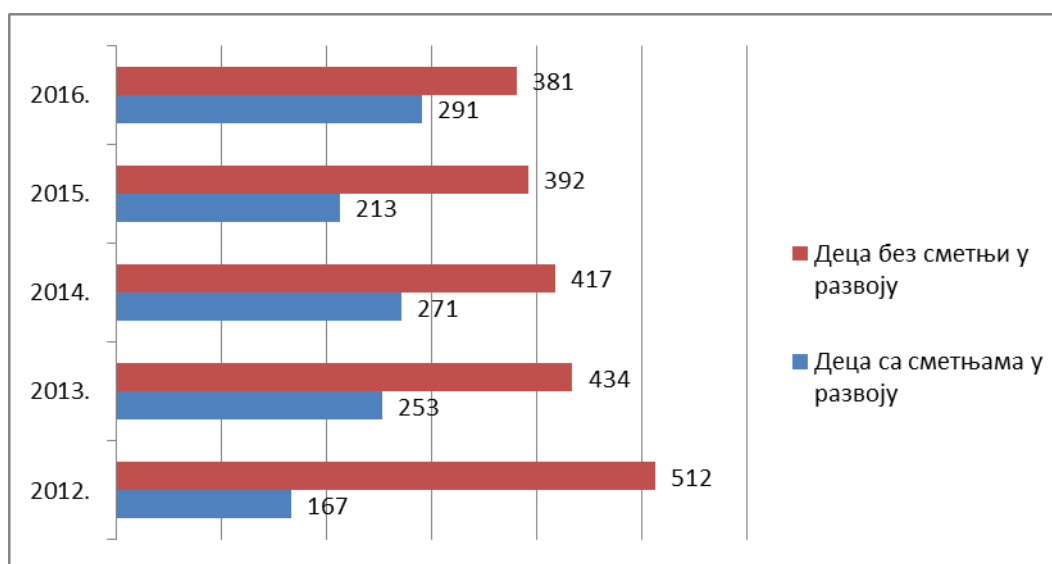
У односу на укупан број корисника, деца и млади са сметњама у развоју чине више од половине корисника, чак **60%**. Дакле, повећан је број деце и младих са сметњама у развоју у овим домовима у односу на претходну годину, али и удео ових корисника у односу на укупан број деце и младих на смештају

Према врстама сметњи, доминирају вишеструке сметње у развоју са 46%, иза којих следе интелектуалне тешкоће 32%

Од укупног броја деце и младих са сметњама у развоју евидентираних на дан 31.12.2015., доминантну категорију чине деца са 86%, а 14% су млади са сметњама у развоју.

У периоду од 2012. до 2016. Године, установе за децу и младе (бивши домови за децу без родитељског старања) извештавају о порасту броја деце са сметњама у развоју, изузев у 2015. години. (Графикон 7). У 2016. години удео деце са сметњама у развоју у овим установама износио је **66%**.

Графикон 7: Деца у домовима за децу без родитељског старања, са сметњама у развоју и без сметњи у развоју у периоду 2012 – 2016.

У 2016. години, установе извештавају (Табела 7) да је 84% укупног броја корисника било обухваћено **образовањем** (предшколско образовање, основна и средња школа), што је за 10% више него претходне године. Највећи број корисника похађа специјалну основну школу – 38%, затим редовну средњу школу- 21%; основну школу – 18% и специјалну средњу школу похађа – 9% корисника. Студенти чине свега 7% од укупног броја корисника.

Забрињава податак да 12% деце (0-17) није обухваћено образовањем (предшколско и основна школа), а одговарајућег су узраста, при чему су предшколска деца доминантна категорија (10%).

Број деце и младих који су напустили школовање је 10 (7 деце и 3 младе особе). Без обзира што је реч о малим бројевима, неопходно је да се установе систематски ангажују на утврђивању разлога одустајања деце од школовања, јер им то дугорочно посматрано, смањује шансу за запошљавање и осамостаљивање, и још више их везује за систем социјалне заштите.

Табела 7. Деца и млади према образовном статусу у 2016.

Врста школе	Деца	Млади	Укупно на дан 31.12.2016.
Не похађа предшколску установу, а предшколског је узраста	40	0	40
Похађа предшколску установу	9	0	9
Не похађа основну школу, а основношколског је узраста	5	0	5
Редовна основна школа	73	0	73
Специјална основна школа	152	2	154
Редовна средња школа	59	28	87
Специјална средња школа	17	19	36
Школа за основно образовање одраслих	19	3	22
Студенти - виша и висока школа	0	30	30
Напустили школовање - неспособљени	7	3	10
Завшили школовање	0	22	22
Укупно, на дан 31.12.2016.	381	107	488

Динамика и квалитет односа корисника са родитељима и другим блиским особама је и даље незадовољавајући. Подаци указују на неповољан тренд смањења удела корисника који одржава редовне контакте са сродницима, и готово непроменљиво високи проценат корисника који немају никаквог контакта са породицом.

Већина од укупног броја корисника домског смештаја има сроднике, односно њих 99%. Нешто више од четвртине укупног броја деце и младих - 26%, одржава редовне односе са породицом и сродницима, било тако што их редовно виђа у дому, и/или проводи викенде и празнике у породици.

Међутим, 30% деце и младих на смештају у бившим домовима за децу без родитељског старања нема никаквог контакта са породицом, 23% ретко виђа сроднике без предвидљиве динамике, 11% се повремено (мање од једном месечно) виђа са сродницима у дому. Један део корисника (8 %) се не виђа се са сродницима, али одржава контакте путем телефона и интернета.

У 2016. години се смањио се број деце за који постоји судска одлука о начину одржавања личних односа са родитељима, као и број забрана контаката са родитељима или сродницима. (2016. - 8; 2015. – 12).

Када је реч о **старатељској заштити**, у 2016. години **74% деце и младих** (0-25 год.) је било под старатељством. Такође, 4% деце (односно 18 малолетних корисника) није био обухваћен ниједним обликом старатељске заштите, што указује на неуједначеност праксе у центрима за социјални рад у поступцима организовања заштите деце, као и у поступцима лишавања родитељског права родитеља деце на смештају.

Укупан проценат деце и младих који нису под старатељством износи 26%. Када су у питању младе особе може се посредно закључити да је са пунолетством престала потреба за старатељском заштитом, али код једног броја младих сигурно постоји потреба за старатељском заштитом и после 18. године, посебно ако се има у виду број младих са вишеструким сметњама у развоју. Област старатељства, посебно код смештаја, у наредном периоду захтева посебну пажњу и стручну подршку система, пре свега већу подршку центрима за социјални рад.

У односу на претходну годину није било значајнијих разлика када се ради о вршиоцима дужности старатеља. Као најчешћи облик старатељства доминира непосредно старатељство и то у 69% случајева. Сродник или друга блиска особа као старатељи заступљени су код свега 5 % корисника.

У 2016. години укупно је **110 корисника напустило домски смештај**, што је нешто мање него у 2015. години, од тога је 65 деце и 45 младих особа.

Према разлогу **престанка смештаја деце**, у 2016. години је неповољнија ситуација у односу на претходну годину. Доминантан разлог постао је премештај у другу установу за 35% деце, што је значајан пораст у односу на претходну годину (15% у 2015.). Број деце којима је престао смештај у дому јер су створени услови за повратак у породицу је нажалост смањен са 31% у 2015. на 22% у 2016.години (Графикон 8).

Графикон 8: Деца и млади према разлогу престанка смештаја у 2016.

Број деце која се из дома одлазе у хранитељску породицу се континуирано смањује претходних година (2016.- 9%; 2015- 14,7%, 2014 -19,1%). Процент деце која су усвојена из установа је двоструко порастао у односу на претходну годину и у 2016. години износи 8%. Шесторо деце, односно 9% од укупног броја деце која су напустила домски смештај је самовољно напустило установу.

Када су у питању **прекиди смештаја младих особа**, доминантан разлог престанка смештаја је осамостаљивање - 73%. За укупно 6 корисника или њих 11% су створени услови за повратак у породицу. Такође, било је и три премештаја у другу установу, за једног корисника је пронађен породични смештај, док су два корисника самовољно напустила установу.

Број случајева у којима је разлог престанка смештаја смрт деце и младих смањује се у периоду од претходних пет година, и у 2015 години није забележен ниједан смртни случај. Међутим, у 2016. години је било четири смртна случаја деце у домовима за децу без родитељског старања и ниједна млада особа.

Када се говори о **стручном раду**, сви домови за децу и младе у својим наративним извештајима информичу о раду у поступцима процене и планирања за кориснике; примени скале степена подршке; разноврсним програмима и третманима које пружају корисницима; о програмима подршке школовању и запошљавању; програмима и активностима који подстичу стицање животних вештина и оспособљавања; о културно-забавним активностима; о спортско-рекреативним активностима; и посебно о подршци у одржавању контаката са породицом. Ове садржаје установе обезбеђују како из сопствених ресурса, тако и ослањајући се на подршку у локалној заједници.

Претходни приказ димензија структуре и карактеристика корисника на смештају у домовима за децу и младе између осталог указује на то **колико је функција природних породица ове деце ослабљена**. То је јасно на основу читавог низа индикатора, као на пример: највећи број деце и младих у установама долазе из својих природних породица најчешће зато што су се родитељи неадекватно старали о њима, затим се смањује број деце и младих који се из установе враћају у породицу, мали број контаката деце са сродницима и др.

Набројани показатељи указују да је неопходно на систематски начин **ојачавати капацитете биолошке породице кроз интензивне програме подршке, унапредити програме подршке оспособљавања за самосталан живот, те даље развијати услугу становања уз подршку како би се избегле негативне последице вишегодишње институционализације и млади се оспособили за самосталан живот**.

Такође, важно је у наредном периоду радити и на томе да се и свим **хранитељским и усвојитељским породицама учине доступним програми стручне подршке**, како би се избегле честе промене смештаја деце.

3.1.3. Корисници према изложености насиљу

Према извештајима домова за децу и младе (бивши домови за децу без родитељског старања) у 2016. години је укупно **33 корисника било изложено насиљу**. Од 11 домова за децу и младе без родитељског старања, поново, као и претходне године, само њих 5 извештава о случајевима насиља и то углавном о вршњачком насиљу.

Међу жртвама насиља било је укупно 23 деце, односно жртва насиља узраста 6 - 17 година, а осам жртва насиља су млади. Полна структура је готово изједначена, 15 корисника је мушког пола и 18 је женских жртва насиља.

Доминантни облик насиља је физичко злостављање (26 случајева), следи сексуална злоупотреба (5 случајева), а наводи се и једна жртва психичког и једна жртва економског насиља.

Према извештају домова за децу и младе, починиоци насиља, односно **насилници**, у 27 случајева су други корисници, а у 6 случаја особе ван установе.

Извештавање о изложености корисника насиљу у установама је и даље неконзистентно и непоуздано па тако и наведене податке треба узимати са резервом.

3.2. ПОДАЦИ О КОРИСНИЦИМА ДОМСКОГ СМЕШТАЈА У ДОМОВИМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

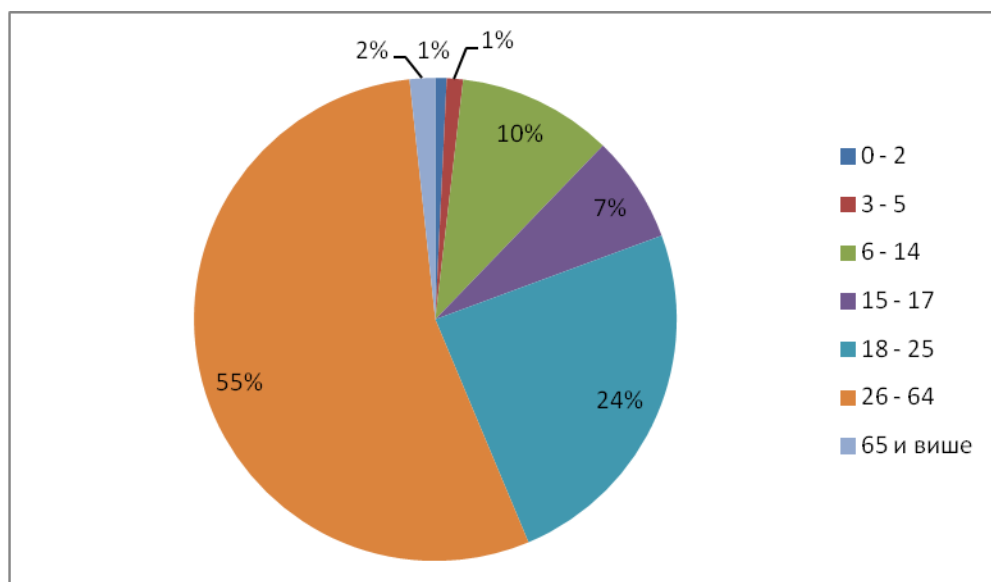
У овом делу извештаја биће представљене карактеристике корисника који су у току 2016. године били смештени у домовима за смештај **деце и младих са сметњама у развоју**. Иако је реч о установама које су првенствено намењене смештају деце и младих са сметњама у развоју, међу корисницима је висок удео одраслих и старијих корисника. Ову групу установа по Уредби о мрежи установа за смештај корисника чини шест домова:

1. **Дом за лица са аутизмом** (у оквиру Центра за смештај и дневни боравак деце и омладине ометене у развоју, Београд), Београд;
2. **Дом „Ветерник“**, Нови Сад - радна јединица за смештај деце и младих и Радна јединица за смештај одраслих лица;
3. **Дом „Колевка“**, Суботица - Радна јединица „Стационар“, Суботица; Радна јединица „Смештај уз интензивну подршку“, Суботица; Радна јединица „Стационар за мајку и дете“, Суботица;
4. **Дом „Сремчица“**, Београд - Радна јединица за смештај деце и омладине, Сремчица и Радна јединица за смештај одраслих лица, Сремчица;
5. **Дом „др Никола Шуменковић“**, Стамница - Радна јединица за смештај деце и омладине, Стамница и Радна јединица за смештај одраслих лица, Стамница.
6. **Установа за децу и младе „Шабац“**- Организациона јединица Центра за социјални рад Шабац

3.2.1. Корисници према старости, полу, пребивалишту пре смештаја и разлозима смештаја

У домовима за децу и младе са сметњама у развоју је током 2016. године било укупно **1455** корисника, а на дан 31.12.2016. на домском смештају било је **1425** корисника, што је благо повећање укупног броја корисника у овим домовима у односу на претходну годину, посебно у групи младих и старијих корисника, док се број деце незнатно смањио (Графикон 9).

Графикон 9: Старосна структура корисника у домовима за смештај деце и младих са сметњама у развоју, 2016.

Од укупног броја корисника на домском смештају у домовима за децу и младе са сметњама у развоју, на дан 31.12.2016.године, било је 282 деце, 354 младих, 794 одраслих и 25 старијих корисника. Као и претходних година, уочљиво је **велико учешће одраслих корисника у овим домовима, чији удео износи чак 55%**, док је удео старијих 2%. Дакле, више од половине корисника чине одрасли и старији корисници, док је 19% деце и 24% младих.

Процентуално гледано, у 2016. години је било 59% мушких корисника и 41% женских корисника у домовима за смештај деце и младих са сметњама у развоју.

Већини корисника у домовима (72% корисника) **место пребивалишта** је ван територије округа у којем се налази установа. Имајући у виду да је реч о корисницима са инвалидитетом, удаљеност смештаја од средине из које потичу умањује могућност посета родитеља, сродника или пријатеља, као и могућност самих корисника да посећују породице и сроднике.

У току 2016. године, у домовима за смештај деце и младих са сметњама у развоју смештено је укупно **19 нових корисника на узрасту од 0-17 година**. У односу на претходну године незнатно се смањио улазак деце у установе за децу и младе са сметњама у развоју (у 2015. години било је 17 нове деце на смештају). Међутим,

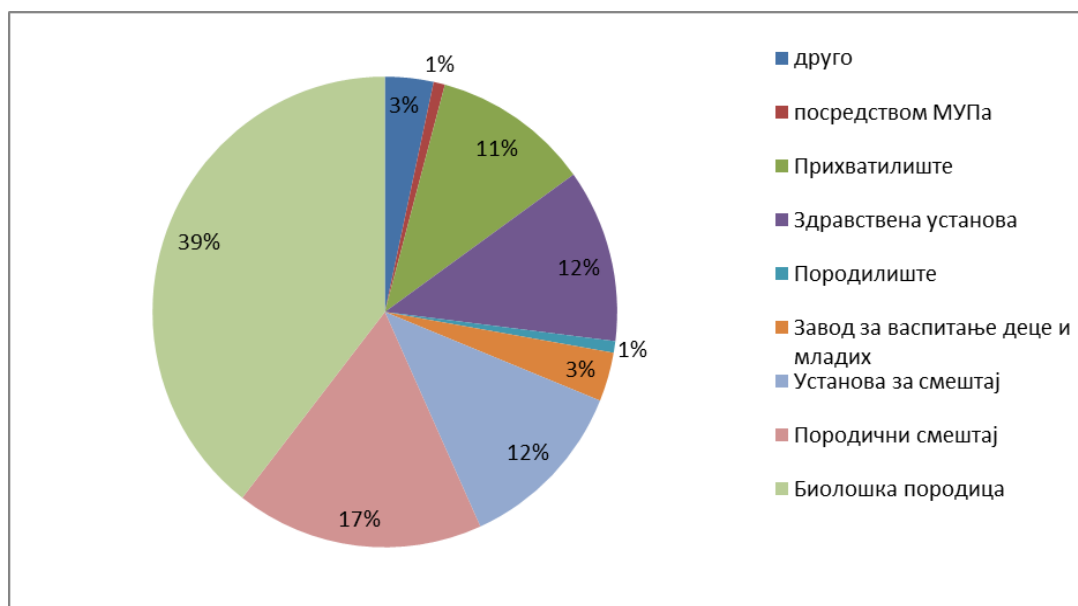
евидентан је и податак да поред свих мера предузетих у систему социјалне заштите, чак четворо од 19 деце - нових корисника су деца најмлађег узраста -до три године. Ова област захтева активно укључивање свих система, а посебно подршку здравственог система и развој услуга подршке породицама деце са сметњама у развоју.

Биолошка породица константно доминира као **средина из које деца и млади долазе у дом**. У 2015. години 49% деце и младих је у домове смештено из биолошке породице, што је благи пораст у односу на претходну годину (45% у 2015.).

Следећа по заступљености средина из које долазе деца и млади на домски смештај је друга установа за смештај -43% у 2016. години, што је повећање у односу на претходну годину (34% у 2015.).

Значајно је смањен улазак деце и младих на смештај у ове домове из породичног смештаја 3% у 2016.години (у 2015.-17%). Такође је мање деце и младих који долазе из здравствене установе -1% у 2016. у односу на 12% у претходној години (Графикон 10).

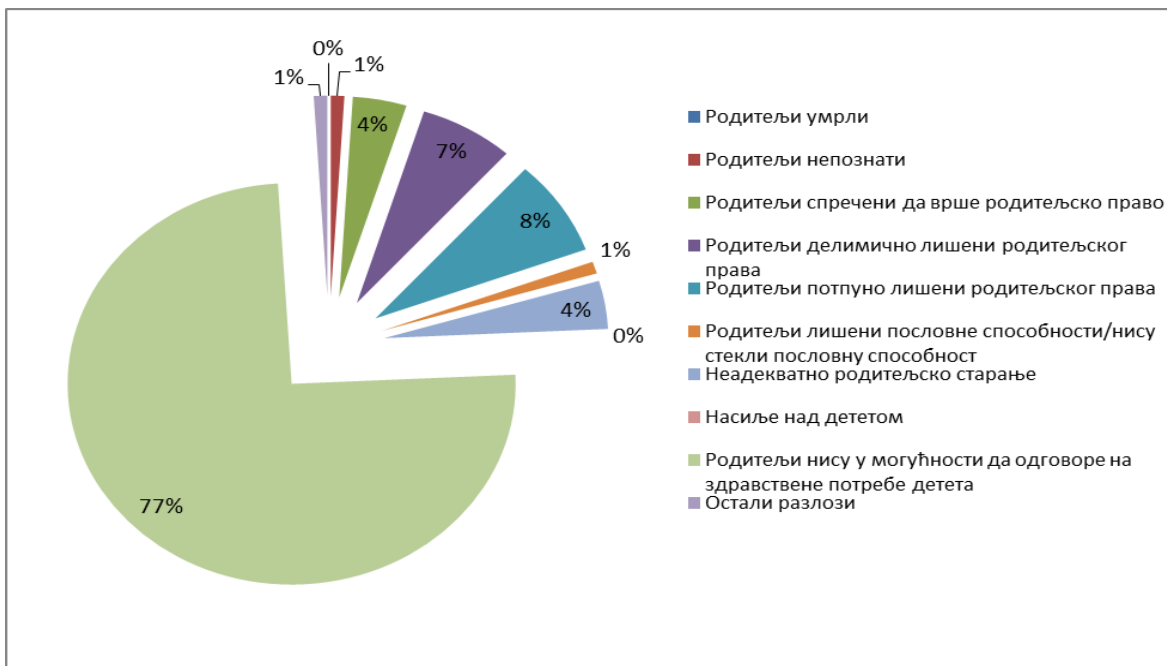
Графикон 10: Средина из које деца и млади долазе у домове за децу и младе са сметњама у развоју, 2016.

Доминантни **разлог смештаја деце** (0-17 год.) у домове за децу и младе са сметњама у развоју у 2016. години као и претходних година је *немогућност родитеља да одговоре на здравствене потребе детета*, и то код **71% деце**. Сви остали разлози смештаја деце у установама су приказани у графикону 11.

Доминантан **разлог смештаја деце - нових корисника** у домовима за децу и младе са сметњама у развоју је такође, немогућност родитеља да одговоре на њихове здравствене потребе - 52%, а следећи по реду разлози су неадекватно родитељско старање и спреченост родитеља да врше родитељско право, заступљени са по 20%.

Графикон 11: Деца (0-17) према доминантном разлогу смештаја у домовима за децу и младе са сметњама у развоју, 2016.

Када се ради о пунолетним корисницима (млади, одрасли и старији), у току 2016. године смештено је укупно **17 нових пунолетних корисника**, од чега 12 младих и 5 одраслих корисника. У односу на претходну годину повећао се број нових младих и одраслих корисника у установама за децу и младе са сметњама у развоју (у 2015. - 9 нових пунолетних корисника).

Домови за децу и младе са сметњама у развоју извештавају за 2016.годину о значајно промењеној структури корисника, према **разлозима за смештај пунолетних особа (младих, одраслих и старијих)** у односу на претходну годину. Доминантан разлог смештаја у 2016. години, је што корисник *нема ближих сродника да брину о њему* – 80% (у 2015. -25%). Разлог, дефинисан као *породица корисника није спремна да води бригу о кориснику* заступљен је са 20% (у 2015. - 63%).

Доминантан **разлог смештаја нових пунолетних корисника** је немогућност породица да одговоре на њихове здравствене потребе - 65% (у 2015. -56%), а затим смештај корисника који немају ближих сродника - 30% (у 2015. -33%).

3.2.2. Корисници према дужини боравка, сметњама у развоју, образовању, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја

Једна од особености специјализованих установа за децу и младе са сметњама у развоју јесте **дужина боравка** корисника у установама. Годинама уназад, највећи удео међу корисницима бележе они који бораве у установи веома дуго, преко 73% корисника

борави у установи 11 и више година, од тога је 41% корисника на смештају у дому више од 20 година.

Само је 2% корисника боравило је у установи мање од годину дана. Детаљнији приказ удела корисника према дужини боравка приказује табела 8 у којој је приказана дужина боравка корисника и за претходну годину.

Табела 8: Корисници према дужини боравка у домовима за децу и младе са сметњама у развоју, 2015 – 2016.

Дужина боравка	2015.	2016.
до 6 месеци	1%	1%
7 месеци – 1 год	1%	1%
1- 2 година	4%	4%
2-5 год	7%	9%
6-10 год	15%	12%
11-19 год	36%	31%
20 год и више	36%	42%

Када је реч о смештају деце до три године, од укупно 11 деце до три године, на дан 31.12.2016. године, троје деце је на смештају од 3 до 6 месеци, двоје деце од 7 месеци до годину дана. Укупно шесторо деце је борави на домском смештају дуже од годину дана.

Као и претходних година, тако и у 2016. години у домовима за децу и младе са сметњама у развоју сви корисници су са сметњама у развоју/инвалидитетом. Од тога 60% корисника је са интелектуалним тешкоћама. У структури корисника са интелектуалним тешкоћама, доминантну групу чине одрасли са 65%, млади чине 22%, деца 13%, док је старијих 1%.

Следећа најзаступљенија категорија су корисници са тешкоћама на плану менталног здравља – 20%, што је значајно повећање у односу на претходну годину (у 2015. -3,6%), затим следе корисници са вишеструким сметњама, који чине 19%, од укупног броја корисника. Највећи део деце најмлађег узраста на смештају су деца са вишеструким сметњама у развоју.

Подаци о образовној структури корисника са сметњама у развоју показују да од укупно 620 деце и младих, колико их је било на смештају 31.12.2016. године, њих 70% није обухваћено образовним процесом. Од тога њих 43% су школског узраста, а нису обухваћени образовним процесом, 20% деце и младих је напустило школовање, а 7% младих је завршило школовање.

Подаци о образовном статусу деце и младих у периоду од последњих пет година показују неповољне трендове:

- више од две трећине корисника је искључено из образовног процеса,
- мање од једне трећине деце и младих је обухваћено образовањем и то у специјалним школама,
- расте проценат оних који су основношколског узраста, а не похађају основну школу и број деце која су предшколског узраста а не иду у обданиште,
- пораст је деце и младих на смештају у овим установама који су напустили школовање и професионално су неоспособљени.

Када је реч о **структури односа са сродницима** од укупног броја корисника у 2016. години, ситуација је непромењена у односу на претходну годину. Наиме, од 96% корисника који имају сроднике, само 26% корисника редовно контактира са породицом или сродницима и проводи викенде у породици; 17% корисника се ретко виђа са сродницима и без предвидљиве динамике; 14% корисника се повремено (мање од једном месечно) виђа са сродницима у дому. Чак 44% корисника уопште нема контакте са породицом или сродницима.

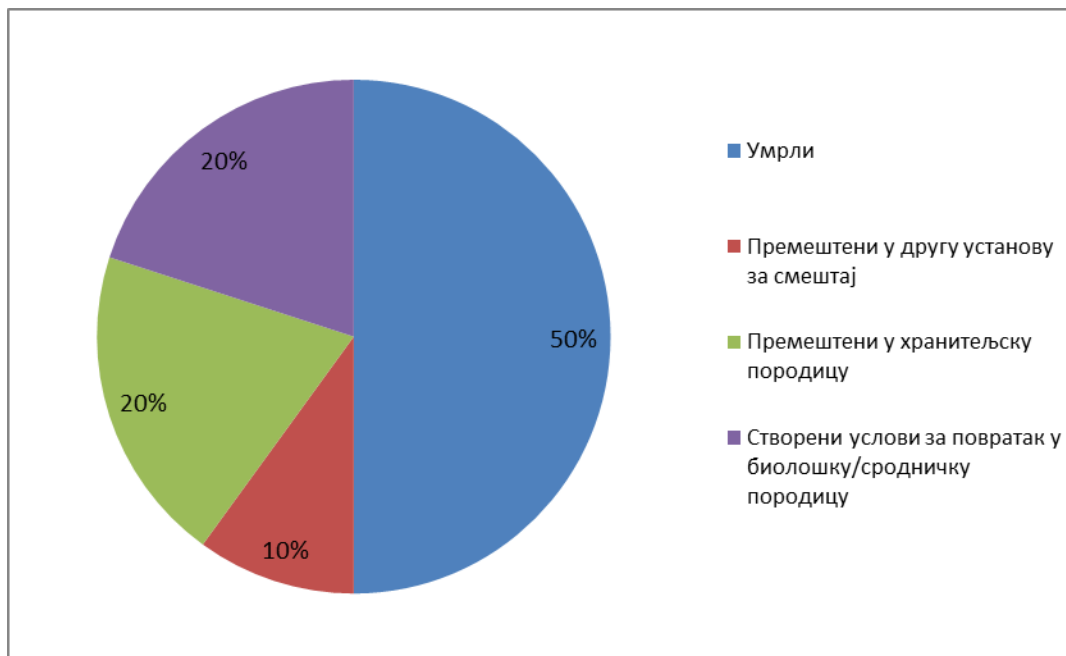
Од укупног броја корисника који **имају** сроднике, а немају контакте са њима, готово половина су деца и млади (41%). Међу корисницима који **немају** сроднике, доминантна узрасна група су одрасли (45%), следе млади (30%), старији (16%) и на крају деца (9%).

У домовима за децу и младе са сметњама у развоју, 23% корисника у 2016. години није под **старатељством**, а остали корисници су обухваћени различитим врстама старатељске заштите. Међу њима, 40% корисника је под непосредним старатељством, а за остале кориснике (37%) као старатељ је одређен сродник или друга блиска особа.

У току 2016. године **престао је смештај** за само 30 корисника домова за децу и младе са сметњама у развоју, од тога је дом напустило 12 деце 7 младих и 11 одраслих. Корисницима је престао домски смештај услед различитих разлога/околности, али је половина преминула. Дакле, као и у претходним годинама, доминантан разлог престанка смештаја је смрт корисника. Међу корисницима који су умрли је четворо деце, двоје младих и девет одраслих корисника. За 13 корисника разлог смрти била је болест, а два корисника су преминула услед несрећног случаја.

Разлози изласка из установа су: *повратак у биолошку породицу* за двоје деце и двоје младих и двоје одраслих; *премештај у другу установу* за две младе особе; *премештај у хранитељску породицу* за петоро деце и једну младу особу. Иако се ради о малим бројевима, ипак је за 40% корисника обезбеђено да по изласку из дома буду на смештају у породици, како биолошкој, тако и хранитељској.

Графикон 12: Сви корисници у домовима за децу и младе са сметњама у развоју, према разлогу престанка смештаја 2016.

Наративни извештаји установа информишу о богатим садржајима различитих активности са корисницима кроз индивидуални и групни рад. Посебно се издваја широк репертоар спортско-рекреативних и културних садржаја у свим установама.

Послови процене и планирања у установи део су Правилником дефинисаних функционалних стандарда. Подаци показују да је већина установа ушла у процес усклађивања са овим стандардима, али да овим поступцима установе још нису обухватиле све своје кориснике. Континуирано и ажурно спровођење поступка процене и планирања требало би да постане део редовне праксе установа.

3.2.3. Корисници према изложености насиљу

Од укупно шест установа за децу и младе са сметњама у развоју, само две (дом „Сремчица“ и „Колевка“) извештавају да су у 2016. години евидентирали укупно три случаја насиља над корисницима (остале 4 установе немају евидентиран ниједан случај насиља). Ради се о физичком насиљу над двоје деце и једној младој особи. У свим наведеним случајевима је за насилника означен други корисник у установи.

3.3. ПОДАЦИ О КОРИСНИЦИМА ДОМСКОГ СМЕШТАЈА У ЗАВОДИМА ЗА ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ И МЛАДИХ

Установе за васпитање деце и омладине обезбеђују збрињавање, васпитање и образовање, професионално оспособљавање и здравствену заштиту деци и омладини са поремећајима у понашању, и предузимају одговарајуће мере ради спречавања даљег нарушавања друштвених норми, вршење престапа и вршење кривичних дела. Према члану 127. Закона о социјалној заштити, у установама за васпитање деце и омладине спроводе се васпитне мере у складу са посебним законом.

У складу са посебним прописима⁷ у установу се примају малолетници са изреченом васпитном мером упућивања у васпитну установу, али и са одлуком органа старатељства.

Према Уредби о мрежи установа, услуге смештаја у завод, прихватилишта и прихватне станице за децу и омладину са проблемима у понашању и у сукобу са законом у Републици Србији, као и услуге предузимања мера спречавања даљих вршења кривичних дела и престапа деце и омладине, пружају се у укупно три установе у Србији:

- 1. Заводу за васпитање деце и омладине Београд**
- 2. Заводу за васпитање деце и омладине Књажевац**
- 3. Заводу за васпитање омладине Ниш**

3.3.1. Карактеристике корисника према старости, роду, пребивалишту и разлозима смештаја

У 2016. години у заводима за васпитање услугу домског смештаја је користило укупно 114 деце и младих, а на дан 31.12.2016. године 81 корисник. Број корисника у заводима је неколико година уназад на истом нивоу, с тим да се број корисника на дан 31.12. 2016. години повећао у односу на претходну годину. Ове установе у оквиру различитих организационих јединица⁸ смештају много више корисника, о чему је било речи у првом делу извештаја.

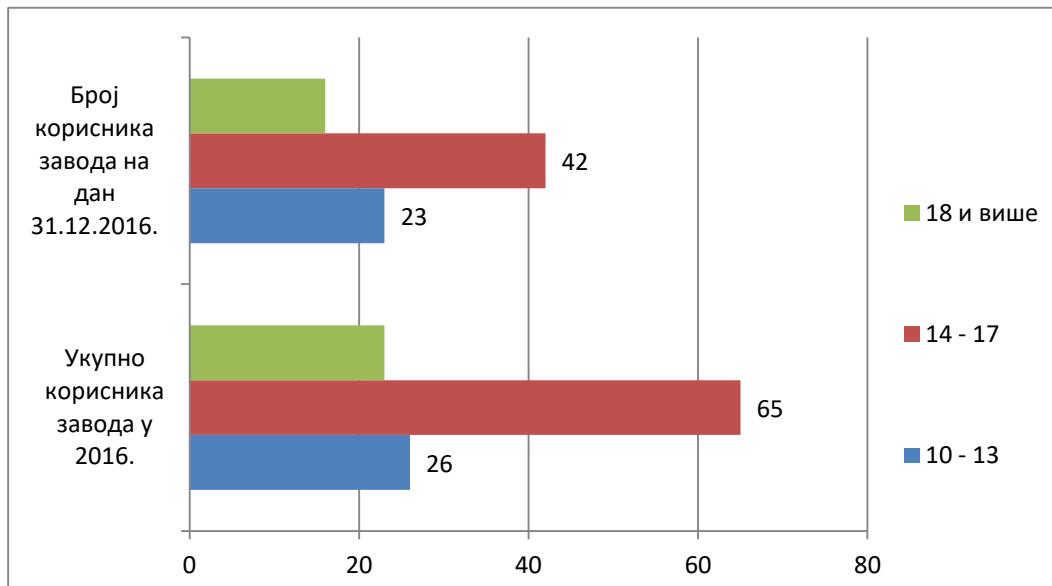
У полној структури корисника завода доминира мушки пол, који чине 85% корисника.

⁷ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, „Службени гласник РС“, бр 85/2005

⁸ Центар за смештај малолетних странаца без пратње родитеља, Прихватилиште за децу и младе и Прихватна станица за децу и младе

Удео деце у заводима у 2016. години износи 80%, тако да су настављени трендови повећања броја деце, односно смањења удела младих у укупној популацији завода.

Графикон 13: Старосна структура корисника завода за васпитање, на дан 31.12.2016.

У заводима у 2016. није било деце млађе од десет година, а доминира узраст деце од 14 до 17 година. У односу на укупан број корисника завода, деце до 14 година која нису кривично одговорна било је 28% , што је повећање у односу на претходну годину.

Као **разлог смештаја**, односно **начин упућивања у установу** у 2016. години, слично као и претходних година - 45% корисника је у установу упућено по одлуци суда, а 55% корисника је смештено у заводе од стране органа старатељства.

У току 2016. године, смештено је укупно **55 нових корисника**, од тога је више од половине новосмештених корисника (укупно 56%) упућено на смештај на основу одлуке суда. Од тога 80% чине малолетници (0-17 год.).

3.3.2. Корисници према дужини боравка, сметњама у развоју, образовању, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја

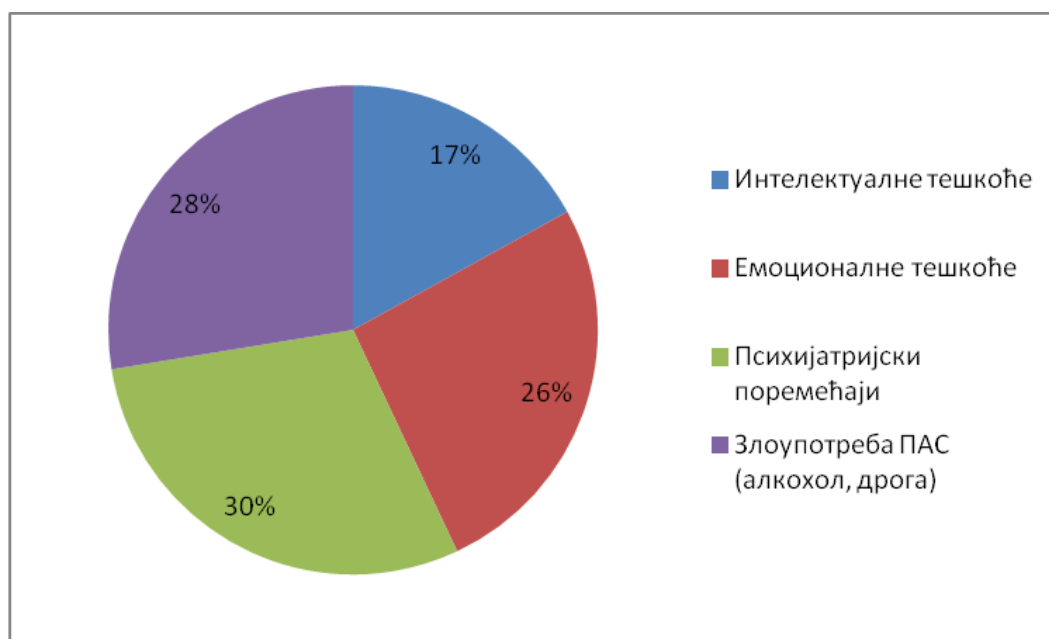
Подаци о **дужини боравка** указују да је и у 2016. години највећи број корисника у заводима, односно 35% корисника, боравило до годину дана, док за разлику од претходних година, на смештају сада није било корисника који су провели више од пет година у заводима (табела 9).

Табела 9: Корисници према дужини боравка у заводима за васпитање деце и младих, 2014-2016.

Дужина боравка	% у 2014.	% у 2015.	% у 2016.
до 6 месеци	24	25	32
7 – 11 месеци	15	21	26
1 - 2 године	48	41	35
3 -4 година	10	11	7
5 и више година	3	2	0

Осим проблема у понашању, деца и млади на смештају у заводима се суочавају и са додатним тешкоћама /**сметњама у развоју**. Код највећег броја деце и младих, према извештајима завода, присутни су психијатријски поремећаји, чак код 30% корисника, што је порас у односу на претходну годину и веома забрињавајућа ситуација (Графикон 14).

Графикон 14: Деца и млади у заводима за васпитање са сметњама у развоју, 2016.

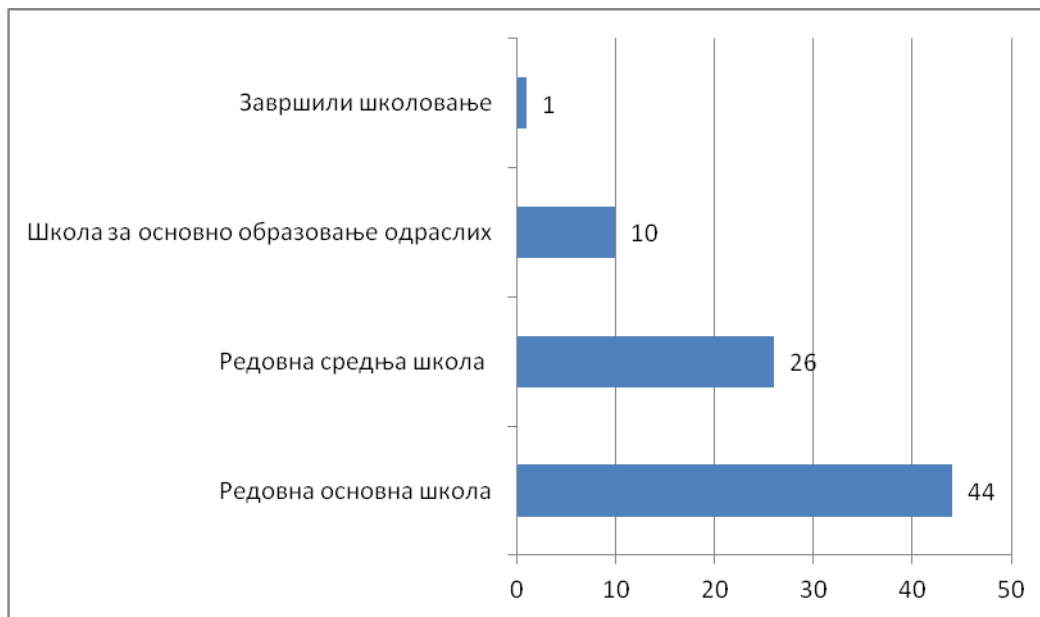

Заводи у наративним извештајима указују на то да су на смештају или третману имали кориснике са веома озбиљним психијатријским дијагнозама и структурираним зависностима од ПАС, а корисници су у таквом стању били већ на самом пријему у установу. Знатан број деце и младих је под амбулантном медикаментозном терапијом, а здравствена заштита је углавном препуштена стручним радницима. У систему социјалне

заштите још увек недостају **социо-здравствене услуге** за децу и младе са вишеструким сметњама и децу и младе са поремећајем у понашању.

Када је реч о обухвату корисника **образовањем**, сви корисници установа за васпитање похађају школе, а један је завршио школовање. На дан 31.12.2016. године највише корисника, односно 54%, је похађало редовну основну школу (Графикон 15). Ниједан корисник није похађао специјалну основну, нити специјалну средњу школу, такође ниједан корисник није напустио школовање у 2016.години.

Графикон 15: Обухват образовањем, деца и млади у заводима за васпитање, 2016. год.

У односу на претходну годину настављен је тренд смањења броја деце која нису обухваћена образовним системом, међутим календарски узраст деце и младих није сасвим у складу са школама које похађају. Наиме, редовну основну школу похађа 17 корисника на узрасту од 14-17 година и 4 младе особе, док школу за основно образовање одраслих похађа девет корисника узраста 14-17 и једна млада особа.

Са родитељима и члановима породице је редовно **контактирало** и проводило викенде и празнике у породици само 40% корисника (Графикон 16). Са породицом уопште не контактира 7% корисника. Остали корисници имају повремене, ретке контакте и повремене посете у оквиру дома. Генерално, динамика и квалитет контаката су и даље на веома слабом нивоу, чак 27% корисника има повремене или ретке контакте са породицом и сродницима што је веома неповољно за њихову успешну ресоцијализацију, али и квалитет њиховог развоја уопште.

Подршка деци и младима у заводима је свакако неопходна, али је неопходна организована подршка и њиховим породицама. Нарочито је важно креирати програме подршке за младе који се осамостаљују.

Графикон 16: Динамика контаката са породицом/сродницима корисника завода за васпитање деце и младих, 2016. год.

Када је реч о **старатељској заштити**, највећи број корисника је под непосредним старатељством, укупно 64% %, док је за 17% корисника сродник или друга блиска особа врши дужност старатеља. Укупно 19% корисника није под старатељством, од тога шест малолетних корисника. У односу на претходне године, настављен је тренд непосредног старатељства као доминантног облика старатељства.

У току 2016. године 33 деце и младих је напустило заводе. Међу **разлозима престанка смештаја** код 24% корисника се радило о истицању васпитне мере, за чак 33% корисника је примењен рестриктивнији облик заштите, односно упућени су у Васпитно – поправни дом. У други завод је премештено је 6% корисника и 6% корисника је самовољно напустило установу.

Сва деца и млади који су изашли из дома јер им је **истекла васпитна мера** вратила су се у биолошку или сродничку породицу. Међутим, и поред тога, заводи указују на постојање проблема око припрема средине и обезбеђивања услова за излазак из завода.

У току 2016. године велики број корисника је био стално или повремено укључен у различите **програмске активности** које се реализују унутар ових установа као саставни део програма рада завода. Највећа укљученост је била у васпитне програме рада, затим у културно-забавне, спортско-рекреативне садржаје и програме подршке осамостаљивању.

3.3.3. Корисници према изложености насиљу

У 2016. години у установама за васпитање деце и младих евидентирано је укупно 5 случајева насиља, што представља пад у односу на претходни период. Три жртве насиља били су мушког пола и две женског пола.

Према **врсти насиља**, заводи за васпитање извештавају да је регистровано искључиво физичко насиље. Према **врсти насилника** у свим случајевима је реч о другом кориснику.

Од укупно 5 случаја насиља поднета је 1 кривична пријава за физичко насиље.

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

У извештају о раду установа за смештај деце и младих у 2016. години приказани су и анализирани капацитети за смештај корисника, пружање услуга, додатне делатности и услуге у заједници и карактеристике корисника на смештају. Кључне димензије анализирани су у односу на циљеве и захтеве Закона о социјалној заштити и ширег реформског контекста деинституционализације и трансформације установа.

У односу на циљеве Закона и реформски контекст, упркос напорима да се имплементирају основна начела процеса реформи, извештаји установа за децу и младе у 2016. години указују на то да се неопходне промене у овим установама одвијају веома споро и без додатне подршке система не могу се достићи значајнији помаци.

Пре него што укажемо на основне закључке уочене на основу анализе домског смештаја у 2016. години, потребно је указати на недостатке са којима се анализа овог типа суочава:

На првом месту је реч о **неодговарајућем квалитету података** који произлази из **начина вођења евиденције** установа за смештај, а на другом на **недостатак (нормативно) дефинисаних стандарда у бројним аспектима збрињавања** као критеријума за упоређивање карактеристика и услова институционалне бриге о деци и младима.

Ипак, уз наведена ограничења, формат за извештавање установа омогућава праћење основних карактеристика у раду установа и корисничких група које указују на неколико крупних проблема везаних за институционално збрињавање деце и младих који су присутни низ година уназад.

Континуирано најпроблематичнија област институционалног збрињавања деце и младих је **већи број деце и младих по једној установи**. Иако Србија има ниску стопу институционализације, проблем су велике установе резиденцијалног типа (бивши домови за децу са сметњама у развоју) које још увек нису систематски кренуле у трансформацију.

Покретање *малих домских заједница* и измештање деце из дома за одрасле у Кулини је позитиван пример. У оквиру процеса трансформације пред установама, а првенствено пред надлежним органима, је још увек велики изазов прилагођавању установа пројектованом броју од 50 корисника који прописује Закон о социјалној заштити.

На другом месту је **проблем хетерогености старосне структуре корисника**, односно присуство свих старосних категорија (деце, младих, одраслих и старијих) у установама за децу и младе. Измешаност различитих старосних категорија односи се преваходно на установе које смештају децу и младе са сметњама у развоју, односно одрасле са инвалидитетом.

Три „велика дома“ за децу и младе са сметњама у развоју сада више личе на домове за одрасле и старије, па тако актуелна слика изгледа овако:

- у дому „Ветерник“ је смештају укупно 534 корисника, а од тога 32 деце (6%).
- у дому „Стамница“ је 341 корисник, а 12 је деце (4%).
- у дому „Сремчица“ је 298 корисника, а 48 је деце (16%).

Дужина боравка у установама специјализованим за кориснике са инвалидитетом се може идентификовати као трећи проблем у установама у 2016. години. И ове године је велики број корисника- 42%, боравило у установама дуже од 20 година. Током трансформације укупног система социјалне заштите, првенствено установа за смештај деце и младих, први позитивни резултати везују се за измештање великог броја деце из институција у хранитељске породице. Међутим, најмањи број деце која су се из домова вратила у биолошку или сродничку породицу, су деца и млади са сметњама у развоју. То говори да је делатност социјалне заштите још увек недовољно ефикасна у подршци овој групацији корисника. Истовремено, не смањује се број деце са сметњама у развоју која се смештају у неке од резиденцијелних установа, тако да је неопходно предузети активности које су усмерене на интензивирање подршке породици са децом која су у ризику од институционализације и развијати већи број услуга подршке на локалном нивоу усмерених ка корисницима на смештају и њиховим породицама.

Као четврти проблем са којим се систем социјалне заштите суочава је висока заступљеност деце и младих са сметњама у развоју у свим установама за децу и младе. У 2016. години је удео корисника са инвалидитетом у свим установама за децу и младе укупно износио 83%.

Пети проблем је обухват деце и младих у установама образовањем. Иако прави обухват припадајућим нивоима образовања према старости није могуће израчунати услед недостатка микроподатака, веома је висок удео деце која нису обухваћена редовним или специјалним образовањем (предшколско образовање, редовне основне и средње школе, односно специјалне школе за децу и младе са сметњама у развоју). Наиме 84% деце и младих у домовима за децу и младе и само 30% деце у домовима за децу и младе са сметњама у развоју похађају неке од наведених врста образовања. Неукљученост у образовање потпуно искључује ову децу и младе из друштва и заједнице, а на дужи рок их везује за институције резиденцијалног типа и претвара у потпуно зависне и искључене чланове без икаквих ресурса.

Шести проблем је присуство насиља у домовима. Извештаји установа указују на присуство насиља, али не извештавају о насиљу на конзистентан начин. Досадашњи начин

извештавања установа указује да је и корисницима и стручним радницима неопходна подршка и у препознавању насиља и у раду на његовом сузбијању.

Иако подаци на основу којих је сачињен овај извештај не дају могућности да се подробније испитају фактори који доводе до институционализације деце и младих, као што је већ речено, односно идентификују препреке у деинституционализацији деце и младих и трансформацији установа, **основни налази анализе извештаја о раду установа за децу и младе пружају основу да се укаже на потребу за ургентном, кохерентном и систематском подршком примарној породици.**

Подаци из извештаја не омогућавају увиде у потребе и задовољство корисника и услове и капацитете за пружање услуга запослених. Међутим, наративни извештаји установа указују на бројне проблеме са којима се **запослени радници у домовима сусрећу, на њихову оптерећеност и потребу за различитим видовима подршке.** Изјашњавање о потребним обукама запослених указује на мотивисаност и потребу за унапређењем њихових професионалних знања и капацитета, што би требало схватити као једно од добрих полазишта у спровођењу даљих институционалних реформи које предстоје.

Из наведених закључака произлази да је у наредном периоду потребно предузети следеће активности:

- Преиспитати постојеће и креирати нове програме подршке деци и младима и запосленима у установама са становишта њихових специфичних потреба и проблема. У ове процесе треба укључити и кориснике услуга смештаја (децу, младе и њихове родитеље) и запослене стручне раднике, како би могли да утичу на обликовање ових програма у складу са реалним потребама и потенцијалима.
- Кроз процес трансформације потребно је преиспитати постојеће нормативе, а онда и одређени број установа треба да усклади смештајне капацитете и број корисника са нормативима.
- Размотрити могућности за измештањем деце (0-17) из три „велика дома“ за децу и младе са сметњама у развоју и прилагођавати уредбу о мрежи установа социјалне заштите реалности праксе и потребама за дефинисањем капацитета за услуге интензивне подршке породици.
- Кроз процес трансформације установа за децу и младе даље развијати мале домске заједнице, односно друге мање домске организационе јединице
- Даље развијати локалне услуге – услуге дневних боравака, становања уз подршку, подстицање самосталног живота и др.
- Развијати механизме социјалне, здравствене, саветодавне, психолошке и финансијске подршке деци и породици
- Обезбедити додатне едукације потребне професионалцима ангажованим у раду са децом и младима
- Обезбедити запошљавање довољног броја стручних радника и стручних сарадника
- Унапредити координацију између установа социјалне заштите (посебно између центара за социјални рад и домова), али обезбедити и умрежавање свих актера и институција система укључених у бригу око корисника установа за смештај

- Даље развијати систем евиденције и прикупљања одговарајућих података и индикатора о карактеристикама корисника, пружаоцима услуга, услугама и квалитету услуга
- Развити систем контроле квалитета социјалних, здравствених и других услуга кроз систем супервизије, мониторинга, програме едукације и професионалног напредовања пружалаца услуга.